

Písanky jako edukační médium na 1. stupni základní školy

Diplomová práce

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: 7503T047 – Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Autor práce: **Kateřina Vondrová**
Vedoucí práce: PhDr. Jana Johnová, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Vondrová**
Osobní číslo: **P11000587**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Písanky jako edukační médium na 1. stupni základní školy**
Zadávající katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Identifikace způsobu výuky psaní na 1. stupni základní školy s akcentem na zvolený typ písma a komparace písanek pro výuku psaní v 1. období základní školy.

Požadavky:

Prostudování odborné literatury. Seznámení s druhy písanek a jejich komparace, realizace strukturovaných rozhovorů.

Metody:

Strukturovaný rozhovor, analýza.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

PRŮCHA, Jan. Učebnice: teorie a analýzy edukačního média : příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky. Brno: Paido, 1998, 148 s. ISBN 80-859-3149-4.

KŘIVÁNEK, Zdeněk a Radka WILDOVÁ. Didaktika prvopočátečního čtení a psaní: teorie a analýzy edukačního média : příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1998, 141 s. ISBN 80-860-3955-2.

LENCOVÁ, Radana. Rozhovory o písmu rukopisném. Praha: Svět, 2007, 151 s. ISBN 978-80-902986-8-2.

FASNEROVÁ, Martina. Současné předlohy písma na primární škole jako součást reformy ve školství. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 139 s. ISBN 978-80-244-3992-1.

DOLEŽALOVÁ, Alena Bára. NOVOTNÝ, Miloš. Písanka k Živé abecedě: „Píšeme tiskacím písmem“ pro 1.ročník základní školy. 1. vydání. Brno: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2014. ISBN 859-56-0670-054-3.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce:

11. prosince 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

30. dubna 2016

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce PhDr. Janě Johnové Ph.D. za odborné vedení, za její cenné rady, připomínky, velkou trpělivost a čas, který mi věnovala. Dále bych ráda poděkovala všem učitelům, kteří se mnou na tvorbě práce spolupracovali a věnovali mi tak svůj volný čas.

Velké dík patří mé rodině a přátelům za poskytnutí morální podpory při studiu a při psaní diplomové práce. Jmenovitě zejména mé mamince Lence Vondrové, která mne podporovala ve chvílích krize při studiu nebo psaní diplomové práce. Vždy vyslechla mé problémy i radosti z nově nabytých zkušeností a informací. Také mému příteli, Jiřímu Uřidilovi, patří velké díky. Slýchal mé nářky i uspokojení z rozhovorů. Nejvíce mi však pomohl při grafických úpravách.

Děkuji Vám

Kateřina Vondrová

Anotace

Diplomová práce *Písanky jako edukační médium na 1. stupni základní školy*, se zabývá identifikací způsobu výuky psaní na 1. stupni základní školy s akcentem na zvolený typ písma a komparací písanek pro výuku psaní v 1. období základní školy.

Teoretická část přináší přehled o výuce psaní a historii písma u nás i v zahraničí. Jsou zde rozpracovány současné metody psaní, vývojová psychologie raného školního věku a přiblížena edukační média.

Praktická část seznamuje čtenáře s přípravou i průběhem výzkumu písanek jako edukačních médií na 1. stupni základní školy, zaměřené především na 1. ročník. Přináší také analýzu písanek pro 1. ročník jednotažného písma a písma nevázaného a identifikaci způsobu výuky psaní v Libereckém kraji. Součástí praktické části jsou výsledky výzkumného šetření a vyhodnocení strukturovaných rozhovorů.

Klíčová slova

Comenia Script

jednotažné písmo

nevázané písmo

písmo

raný školní věk

metody ve výuce psaní

znaky písma

Annotation

The thesis *Copybooks as an Educational Medium in Primary Schools* identifies ways of teaching handwriting in primary schools, with an emphasis on the chosen font type, and compares various handwriting copybooks used in the first year of primary school.

The theoretical part provides an overview of teaching handwriting and of the history of cursive script in our country and abroad. It also looks into current handwriting methods and developmental psychology of early school ages and it introduces the relevant educational media used.

The practical part describes the preparation and implementation of my research of handwriting copybooks as an educational medium in the first stage of elementary education, focusing specifically on Year One. This part analyses Year One handwriting copybooks for two cursive styles – the joined and unjoined fonts. It also identifies different ways of teaching handwriting in the Liberec region. At the end of the practical part I present the results of my research and the evaluation of the structured interviews conducted.

Key words

Comenia Script

Joined font

Unjoined font

Handwriting font / Cursive

Early school age

Handwriting teaching methods

Font characteristics

Obsah

Úvod	14
Teoretická část.....	16
1 Pohled do historie psaní	16
1.1 Historický vývoj písma.....	16
1.1.1 Materiály	18
1.1.2 Psací nástroje.....	18
1.2 Výběr z historie výuky psaní	18
2 Současné metody psaní	21
2.1 Jednotažné písmo.....	21
2.1.1 Podstatné znaky písma	21
2.1.2 Tvarové skupiny písmen a číslic	22
2.2 Nevázané písmo.....	24
2.2.1 Comenia Script.....	24
2.2.2 Píšeme tiskacím písmem	26
2.2.3 Nevázané písmo	28
3 Současná výuka psaní	29
3.1 Cíle výuky psaní	29
3.2 Vývoj písemného projevu.....	30
3.2.1 Grafomotorická příprava v předškolním věku	31
3.3 Přípravné období pro výuku počátečního psaní	36
3.4 Hygienické návyky při psaní	36
3.5 Návčik psaní písmen, slov a vět	37
3.6 Opis, přepis, diktát a autodiktát	38
3.7 Psaní leváků	39
4 Vývojová psychologie	41

4.1	Raný školní věk	41
5	Edukační média.....	43
5.1	Edukační média v českém jazyce	43
5.2	Písanky pro 1. ročník	43
5.3	Písanky pro 2. ročník	46
5.4	Písanky pro 3. ročník	48
	Praktická část.....	49
6	Cíle a výzkumné otázky	49
6.1	Cíl výzkumu	49
6.2	Výzkumné otázky	49
7	Metodologie pedagogického výzkumu	50
7.1	Použité metody	50
7.1.1	Anketa	50
7.1.2	Analýza písanky jako edukačního media	50
7.1.3	Strukturovaný rozhovor.....	51
7.2	Průběh výzkumného šetření.....	52
7.2.1	Průběh první etapy výzkumného šetření	52
7.2.2	Průběh druhé etapy výzkumného šetření	52
7.2.3	Průběh třetí etapy výzkumného šetření	53
7.3	Charakteristika respondentů	53
7.3.1	Písanky dle nakladatelství	53
7.3.2	Popis jednotlivých respondentů	54
8	Výsledky výzkumného šetření	56
8.1	Výsledky anketního šetření – výuka dle typu písma	56
8.2	Analýza písanek.....	57
8.2.1	Srovnání rozměrů vybraných písanek	57
8.2.2	Osvojování písmen a číslic.....	58

8.2.3	Vzhled jednotlivých písanek	60
8.3	Výsledky rozhovorů	63
	Závěr.....	71
	Seznam použitých zdrojů	74
	Seznam příloh.....	79

Seznam obrázků

Obrázek 1, Tvarové skupiny písmen a číslic (Penc 1961)	23
Obrázek 2 Abeceda, zúžené písmo (Procházková, Horáková 2009).....	23
Obrázek 3, Comenia Script B (Lencová 2015)	25
Obrázek 4, Comenia Script universal (Lencová 2015)	25
Obrázek 5, Comenia Script A (Lencová 2015)	26
Obrázek 6, Comenia Script kaligrafická forma (Lencová 2015)	26
Obrázek 7, Ukázka nácviku malého písmena (Doležalová, Novotný 2014).....	27
Obrázek 8, Ukázka nácviku velkého písmena (Doležalová, Novotný 2014).....	27
Obrázek 9, Ukázka nácviku malého písmena (Sklenářová 2014).....	28
Obrázek 10, Ukázka nácviku velkého písmena (Sklenářová 2014).....	29
Obrázek 11, Krouživý pohyb od těla (Fasnerová 2014).....	32
Obrázek 12, Krouživý pohyb k tělu (Fasnerová 2014)	32
Obrázek 13, Pravotočivý ovál (Fasnerová 2014)	33
Obrázek 14, Levotočivý ovál (Fasnerová 2014)	33
Obrázek 15, Horní kličky (Fasnerová 2014)	33
Obrázek 16, Dolní kličky (Fasnerová 2014)	33
Obrázek 17, Dolní oblouky (Fasnerová 2014)	34
Obrázek 18, Horní oblouky (Fasnerová 2014).....	34
Obrázek 19, Dolní zátrhy (Fasnerová 2014)	34
Obrázek 20, Horní zátrhy (Fasnerová 2014)	35
Obrázek 21- Zátrh složený (Fasnerová 2014)	35
Obrázek 22, Hadovka (Fasnerová 2014)	35
Obrázek 23, Písmo leváka zprava doleva	40
Obrázek 24 , Papoušek	58
Obrázek 25 , Písanka pro JP, NŠ (Procházková 2014).....	61
Obrázek 26 , Písanka pro JP, Fraus (Březinová, Havel, Standlerová 2007)	61
Obrázek 27 , Písanka Pišeme tiskacím písmem, NŠ (Doležalová, Novotný 2014)	62
Obrázek 28 , Písanka pro nevázané písmo, Fraus (Sklenářová 2014).....	62
Obrázek 29, Písanka Comenia Script, Svět (Lencová 2012).....	63

Seznam tabulek

Tabulka 1, Výuka písma dle typu v Libereckém kraji	56
Tabulka 2, Analýza písanek v rozměrech.....	57
Tabulka 3, Porovnání počtu písmen pro nácvik	59

Seznam grafů

Graf 1, Délka praxe na ZŠ	64
Graf 2, Kolikrát jste učil/a 1. ročník?	64
Graf 3, Ve kterém ročníku vyučujete nyní?	65
Graf 4, Jaké písmo vyučujete?.....	65
Graf 5, Informace o CS a dalších typech nevázaného písma	66
Graf 6, Vyučované písmo.....	67
Graf 7, Pozitiva písanek pro nevázané písmo	67
Graf 8, Pozitiva vyjádřená v procentech písanek pro 1. ročník.....	68
Graf 9, Porovnání písanek v procentech.....	69

Seznam použitých zkratek a symbolů

CS	Comenia Script (písmo)
F	nakladatelství Fraus
JP	jednotažné písmo
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
NŠ	nakladatelství Nová škola
RVP ZV	Rámcový vzdělávací plán pro základní vzdělávání
Serify	patky, udávají u některých písmen ukončení tahu
ZŠ	základní škola

Úvod

„Dvě veledíla vytvořilo lidstvo k své největší slávě a chloubě: řeč a písmo. Když potom obě tyto vymoženosti sloučilo, vytvořilo třetí zázrak: knihu.“

(Otto František Babler)

Navzdory velkému technickému pokroku, jemuž podléhají téměř všechna odvětví i lidského života, neztrácí ani v současné době komunikace ústní ani písemná na svém významu. S růstem množství informací, které se nás běžně dotýkají, potřeba přesného písemného zaznamenání skutečnosti nejenže neklesá, ale naopak se zvyšuje. Přesto, že dnes většina dospělých lidí píše především na počítači, je ručně psané písmo stále velmi významné pro rozvoj myšlení, jemné motoriky či třeba soustředění. I proto je mu při výuce na základních školách věnována stále patřičná péče a zároveň se hledají způsoby, jak tuto činnost dětem usnadnit.

Po staletí, kdy na školách vládlo písmo jednotažné, se na počátku 21. století objevují první snahy o nový revoluční typ písma. Písmo nazvané Comenia Script (dále jen CS), jehož autorkou je Radana Lencová, vychází z kurzívy a jedná se o písmo nespojované. Texty psané písmem Comenia Script by měly být čitelnější a psaní pro žáky snazší. Proto jsou od roku 2012 na českých školách povoleny Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) dva typy písma- jednotažné písmo (dále jen JP) a písmo nespojované Comenia Script.

Písmo CS si našlo hned od počátku své zastánce i odpůrce a mimo jiné bylo spojováno s vysokými finančními náklady. Pro písmo CS byly totiž velmi drahé pomůcky, a proto se jiná nakladatelství rozhodla pro levnější variantu pomůcek s podobným nespojovaným písmem. Když jsem v médiích viděla rozhovory a diskuze o novém písmu CS a nové levnější konkurenci, začala jsem se o toto téma zajímat více. Rozhodla jsem se proto vypracovat diplomovou práci, která se zabývá prvopočátečním psaním.

Cílem této práce je identifikace způsobu výuky psaní na 1. stupni základní školy s akcentem na zvolený typ písma a komparace písanek pro výuku psaní v 1. období základní školy. Z velkého množství písanek určených pro výuku psaní na 1. stupni základní školy jsme pro účely této diplomové práce záměrně vybrali písanky, které splňovaly podmínku, že nabízí písanky pro jednotažné písmo i písmo nevázané.

Práce obsahuje teoretickou část, ve které je stručně nastíněna historie psaní. Ve druhé a třetí kapitole teoretické části je odborně popsána současná výuka a metody psaní, které MŠMT povolilo používat na našich školách. Další kapitola se zabývá vývojovou psychologií dětí předškolního věku a dětí mladšího školního věku. V teoretické části jsou objasněna i edukační média, která zahrnují písanky pro 1., 2. a 3. ročník na základní škole, které jsou důležité pro diplomovou práci.

Druhá část diplomové práce je praktická. Výzkum je rozdělen do tří etap.

Pro první etapu jsme zvolili anketu pro ředitele škol. Anketa probíhala elektronickou formou. Ředitelům byly položeny dvě otázky, na které mohli rychle a stručně odpovědět.

Druhou etapu představuje analýza písanek. U analýzy jsme si stanovili následující kritéria pro hodnocení: velikost písanky, velikost okrajů a délky linek, velikost řádků, velikost pomocných linek, poměr velkého a malého písmene, délka řádků, srovnání stejných písmen, průpravné cviky, pomocné linky, prostor pro obtahování písmena, procvičování ve slabikách, procvičování ve slovech, využití obrázků, nácvik čísel, shodná slova v písankách pro nácvik, prostor a využití přepisu, prostor a využití opisu, prostor pro procvičení nového písmena.

Ve třetí etapě proběhly strukturované rozhovory s učiteli 1. stupně ZŠ. Rozhovory byly nahrávány a následně zpracovány. Učitelům bylo během rozhovoru položeno devět otázek. Otázky byly směřovány na názor učitelů na zvolené písanky.

Teoretická část

1 Pohled do historie psaní

V dnešní době si nikdo z nás nedovede představit život bez písma. Písmo se vyvíjelo po tisíciletí. Prvopočátky sahají až do doby kamenné, kdy lidé uměli zaznamenávat své myšlenky pomocí obrázků (zjednodušené realistické obrázky lidí, zvířat, předmětů). Později docházelo k jejich zjednodušování do schémat a symbolických tvarů (znakové písmo), které se tesalo do kamene, psalo se na zvířecí kůže, na papyrusové svitky. Později vzniká písmo fonetické, kdy jednotlivé znaky znamenají konkrétní zvuky. Vývoj písma pak pokračuje dál až do dnešní podoby. Stejně tak procházelo změnou i psací náčiní. (Penc 1961, s. 11-23)

Latinka, písmo starých Římanů, je známé od 6. století, ale na našich školách se používá až od roku 1849, předtím se u nás psalo kurentem. *Naše dnešní psací písmo je v podstatě písmo tiskací, přizpůsobené přirozenému a hospodárnému pohybu ruky, tvaru a funkci psacího nástroje a vlastnostem psacího materiálu. Tak se z tiskacích písmen vytvářejí písmena psací, z tiskacích prvků psací prvky.* (Penc 1961, s. 14) Zjednodušená psací latinka se používá už od roku 1932. (Penc 1961, s. 23)

1.1 Historický vývoj písma

Na různých místech světa se utvářely nové civilizace a kultury a zároveň se vyvíjelo i písmo těchto civilizací.

MEZOPOTÁMIE

4. – 3. tisíciletí před naším letopočtem, sumerské písmo. Písmo Sumerů se vyvíjelo asi 3 tisíce let. Jednalo se o písmo obrázkové, které používalo několik tisíc znaků. Byly zde především zobrazovány celé předměty nebo části lidských či zvířecích těl, rostliny a hvězdy.

Poprvé se zde můžeme setkat s názvem klínové písmo, neboť zápisy- vrypy měly klínový tvar. Rylo se do hliněných destiček šikmo seříznutým rákosem. Písmo se zaznamenávalo ve sloupcích shora dolů a četlo se zprava doleva.

EGYPT

3 tisíce let před naším letopočtem, písmo Nejstarší říše – hieroglyfy. *Pojem hieroglyfy v překladu znamená tesání, vyřezávání posvátného* (Čapka et al. 1994, s. 23). Jedná se o kresby lidí, zvířat, rostlin a různých předmětů. Zpravidla má jeden hieroglyf více

významů. Směr čtení určovalo postavení nakreslených zvířat nebo natočení hlavy ptáků. Četlo se směrem k obličejí nebo zobáku.

ČÍNA

15. století před naším letopočtem, znakové písmo. Znakovému písmu předcházelo písmo obrázkové vznikající asi 2. tisíciletí před naším letopočtem. Na kostech zvířat a na želvích krunýřích můžeme i dnes vidět neúplné zobrazení předmětů- symbolickou kresbu (piktogramy, ideogramy, fonogramy). Znakové písmo se používá v Číně i v současnosti, má asi 60 000 znaků, které se čtou zleva doprava.

BLÍZKÝ VÝCHOD (FÉNICANÉ)

Kolem 13. století před naším letopočtem, fénické písmo. Kombinací klínového písma a egyptských hieroglyfů si Féniciáné vytvořili vlastní písmo. Pro souhlásky jim stačilo 22 znaků, místo samohlásek vkládali dané značky. Psali zprava doleva.

ŘECKO

Asi 1 tisíc let před naším letopočtem. Řekové zdokonalili fénickou abecedu a vytvořili první úplné hláskové písmo. Zavedli totiž znaky i pro samohlásky. Ve výsledku čítala řecká abeceda 17 znaků pro souhlásky a 7 znaků pro samohlásky. Změnili i směr pro psaní a čtení- zleva doprava. Z archaické řecké abecedy vznikají asi v 5. století před naším letopočtem dva druhy písma:

a) písmo východořecké (slovanské) – hlaholice, cyrilice, azbuka

b) písmo západořecké, ze kterého se vyvinula latinka

ŘÍM

Podobnost řecké a římské civilizace byla zřejmá i v písmu. Prostřednictvím Etrusků vzniká ve starověkém Římě latinka, kterou převzaly téměř všechny evropské země. Psalo se kapitálkou, neexistovala interpunkční znaménka, slova v textu ani na konci řádku se neoddělovala. Čtení napsaných textů bylo velmi obtížné.

VÝVOJ LATINKY

Vývoj latinského písma prošel dlouhodobým vývojem v několika etapách. Můžeme ho rozdělit na období:

a) starověké a přechodné - do 8. století našeho letopočtu

- b) raně středověké - 9. – 12. století našeho letopočtu
- c) vrcholně středověké – gotické – 13. – 14. století našeho letopočtu
- d) novověké – od 15. století našeho letopočtu

NOVOVĚK

Kolem roku 1500 n. l. s nástupem humanismu a renezanace můžeme mluvit o „laicizaci“ písma. Písmo se dostává i mezi nižší společenskou vrstvu obyvatelstva. (Fasnerová 2012, s. 14-18)

1.1.1 Materiály

Materiály používané pro psaní můžeme rozdělit na dvě skupiny:

a) přírodní materiály

Jedná se o materiály, které lidé nacházeli v přírodě např. kámen, dřevo, kůra ze stromů, hedvábí.

b) umělé materiály

Papyrus – jedná se o rostlinu (šáchor papyrový), z jejíž dřeně se odřezávaly tenké proužky, které se po namáčení, sušení, lisování a hlazení spojovaly do svitků.

Pergamen je vydělaná kůže zvířat (jehňat, kůzlat, oslů). Kůže mohly být dále upravovány barvením, bělením či hlazením.

Papír vynalezl kolem roku 105 našeho letopočtu Číňan Cchaj Lun. Papír se díky svým vlastnostem jako je pevnost, lehkost a praktičnost velice rychle rozšířil do celého světa. (Fasnerová 2012, s. 13)

1.1.2 Psací nástroje

K malování a rytí se zprvu využíval ohořelý klacek, kámen, kel či kosti. Ke psaní lidé používali dřívka seříznutá do tvaru trojúhelníku, rákosové stvoly, které namáčely do různých barviv. V Evropě byla rozšířena brka ptáků. V Číně využívali jemných zvířecích chlupů k výrobě štětců. Oblíbená byla i kostěná a kovová rydla v Řecku a Římě. (Fasnerová 2012, s. 14)

1.2 Výběr z historie výuky psaní

Výuka dříve spočívala v napodobování tvarů, které učitel předváděl na tabuli. Písmena se učila abecedně a bez výkladu. Také se nevěnovala pozornost psacím návykům,

jestli žáci správně sedí, zda je správné držení pera a zároveň těla. Učitel se věnoval žákům individuálně a opravoval jim písmo nebo přirezával brky, jimiž se dříve psalo. Až od druhé poloviny 19. století se začaly pěstovat zásady- psaní písmen od nejlehčího k těžšímu. Důležitý byl výklad učitele a názorné psaní na tabuli, kdy žáci pečlivě sledovali, jak písmeno psát. V této době se používaly pomocné linky – čtyřlinková liniatura a pomocné sklonové čáry.

Začala snaha o vylepšování metod výuky psaní a v různých zemích začaly vznikat různé metody.

Metoda taktovací spočívá v tom, že učitel udává určitý rytmus, všichni žáci píší ve stejném tempu to stejné nebo objíždějí prstem písmena vyrytá v hliněných deskách. Cílem bylo samozřejmě zlepšení výuky psaní, ale dosáhlo se jen toho, že žáci bezmyslenkovitě a bez zájmu mechanicky napodobovali tvar písmene.

Pokrokové prvky nacházíme v **metodě Carstairsově**. Pozornost se věnovala správnému sezení, správnému úchopu pera, pohybům celé paže, předloktí, zápěstí i prstů. Žáci psali tupějším perem a bez zbytečného přitlaku na papír.

V psaní se také usilovalo o to, aby se žáci aktivněji zapojili a nejen bezmyslenkovitě napodobovali učitele. Žáci měli více možností k praktickým činnostem, proto název **činná škola**. Učitel jim pomáhal vedením a společně se dopracovávali k výsledkům. Snažili se převést tiskací písmeno do psacího tím nejlehčím způsobem. Vznikaly pokusy s psacími nástroji. Žáci psali do písku dřívkem nebo si různě upravovali pera – tupá, seříznutá, ostrá. Tato metoda nevedla přímo k cíli, proto se od ní upustilo.

Globální metoda psaní vychází ze stejných prvků jako globální metoda čtení. Od počátku žáci píší rovnou celá slova a bez pomocných linek – zachovává se individualita písma žáka. Nakonec se zjistilo, že i tato metoda není příliš kvalitní a že je lepší, aby žák postupoval od jednotných prvků písmen.

Dříve se usilovalo o to, aby žáci uměli psát krasopisně – předmět krasopis. Ale aby člověk uměl psát krasopisně, je nutný určitý talent a nadání. Krasopisné psaní je pomalé a kreslené- píše se unikát. V krasopise je nutný přitlak na určitém místě písmena, tudíž i natáčení papíru a jiný úchop psacího náčiní. U krasopisu se může standartní velikost i proporce písma měnit. Krasopisné písmo je estetické a hodnotné. Pro žáka je však krasopis nedostižný a pro jeho potřebu bez užitku.

Před první světovou válkou se rozvíjí reforma písma a psaní. Podstatné změny nastaly v roce 1932, kdy se zavádějí jednotné tvary psací latinky. (Penc 1961, s. 64-68)

Metoda kopírovací je založená na metodě mechanické. Žáci bez metodického vedení pouze obtahují písmena, která jsou předepsána – vyryta na voskových destičkách. Obtahují písmena do doby, až si zafixují jeho tvar. Teprve pak mohou přejít na dřevěnou tabulku, kde tvar píší barvou. Tabulky s nadepsanými písmeny, které měly dva a více řádků, se nazývaly **škartky**.

Metoda pauzovací byla založena na dlouhotrvajícím opakování písmen. Usnadňovala jim to tučně vytištěná předloha, která byla vložena pod jejich papír. Písmena žáci obtahovali tužkou nebo inkoustem.

Při **metodě syntetické** se dodržuje postup od nejjednoduššího k složitému. Zde se nejprve setkáváme s průpravnými cviky, které žáci zkouší na tabulku. Teprve po zvládnutí této části přistupují k zapisování písmen do sešitu. Pro dodržování sklonu písma se využívají šikmé polohovací čáry.

U **metody fyziologické** se používá „talantograf“. Je to pomůcka zavěšená na stropě, ze které visí šňůry se smyčkami, do kterých žáci vkládají ruce. S dopomocí přístroje si uvolňují svaly paže, ruky, zápěstí a prstů. Učí se psát jednotlivé prvky písmen, které později skládají do větších celků (písmen, slabik, slov).

Metoda psychologicko – fyziologická se objevuje v období před 1. světovou válkou. Pozornost se začíná upínat na správné držení těla, správné sezení při psaní, natočení sešitu a estetickou funkci psaní. Důraz je kladen na čitelnost i úhlednost písma.

Od roku **1926** bylo psaní součástí hodin kreslení. Žákům se ponechávala volnost pro utváření vlastního rukopisu. Do škol se dostává Metodika psaní ve škole obecné a měšťanské (Tožička 1927), která má učitelům usnadnit jejich práci. Na školách se objevují jednotné sešity, ostrá pera jsou nahrazena pery kuličkovými. Československá latinka je normalizována. (Fasnerová 2012, s. 21-23)

2 Současné metody psaní

V současné době máme dvě metody písma, a to jednotažné písmo a písmo Comenia Script, tj. písmo psací nespojované. Na školách jsou od roku 2012 povoleny obě varianty.

2.1 Jednotažné písmo

Jednotažné písmo (dále jen JP) je písmo latinské, které bylo na školách zavedeno od roku 1849. Mnozí autoři uvádí, že JP je plné horních a dolních kliček, dolních a horních zátrhů, hadovek, srdcovek a vlnovek. (Fasnerová 2014, s. 35-36)

2.1.1 Podstatné znaky písma

Rozlišují se dva podstatné znaky: A) kvalitativní – jakost písma

B) kvantitativní – rychlost psaní

Základní znaky písma mají určitá a přísná pravidla určená ministerstvem školství a musí se dodržovat na všech školách. Určité odchylky jsou přípustné ve vyšších ročnících, na druhém stupni nebo na středních školách.

A) Kvalitativní znaky písma – těmito znaky jsou vzhled a kvalita písma. Zároveň se hodnotí i kvalita rukopisu. Dále do této skupiny patří tvar, velikost písma, úměrnost a stejnoměrnost velikosti písma, jednotažnost a přípojnost písmen, sklon písma, hustota a rytmizace písma, úprava písemností.

Aby bylo písmo čitelné a úhledné, je velice důležité zachovávat **tvar písmen** a číslic. Pro zjednodušení byly odstraněny veškeré nefunkční a ozdobné tahy, došlo i k zúžení písmen. **Velikost písma** zpravidla záleží na vyspělosti a stáří dítěte. Čím mladší písař, tím je velikost písma větší. V 1. ročníku je průměrná střední výška písmene 5 - 6 mm. Ponechává se zde však volnost pro osobitost žáka. Většina písanek pro 1. třídy má naznačeny i pomocné linky pro jednotlivé části písmem. Se zapamatováním si tvaru a automatizací psaní se písmo zmenšuje a zvyšuje se zároveň i rychlost psaní. (Kořínek, Křivánek 1989; Fasnerová 2012) Při **úměrnosti** velikosti písma mluvíme o výškovém poměru mezi písmeny. *Výškový poměr mezi písmeny střední výšky (např. a, o, ...) a horními a dolními délkami písmen (horní délka např. u písmen k, l, dolní délka u písmen y, g) má být 1:1:1.* (Kořínek, Křivánek 1989)

Stejnoměrností se rozumí dodržování stejné výšky písmen téhož druhu. V písmankách žákům pomáhají předtištěné tvary na začátku a konci řádku.

Vazebnost písma je psaní celých slov jedním tahem. Všechna malá písmena (kromě písmena x) lze napsat jednotažně. U velkých písmen platí výjimka pro písmena K, T, X, která se píšou dvěma tahy. Písmeno F se píše dokonce třemi tahy. Od počátku se učitel snaží naučit žáky technice napsání celého slova a teprve později doplnit diakritická znaménka. Pouze u žáků, kteří se dopouštějí chyb (zapomínají doplňovat diakritická znaménka), se doporučuje doplnit znaménko ihned po napsání daného písmena.

Jako správný **sklon písma** se uvádí úhel 75°. Jsou však přípustné odchylky v rozmezí 60°-90°. Jestliže je úhel větší než 90°, mluvíme o písmu zvráceném, písmo s menším úhlem než 60° nazýváme písmem ležatým. U některých písmařů se může objevit sklon písma rozvrácený neboli vějíř. Je to v případě, že v jednom slově je použito několik různých sklonů písma. Správnému sklonu napomáhá i správné natočení papíru či sešitu.

Hustotou písma se rozumí mezery, které vznikají mezi slovy a mezi řádky, ale zejména rozestupy mezi jednotlivými písmeny. (Fasnerová 2014, s. 48)

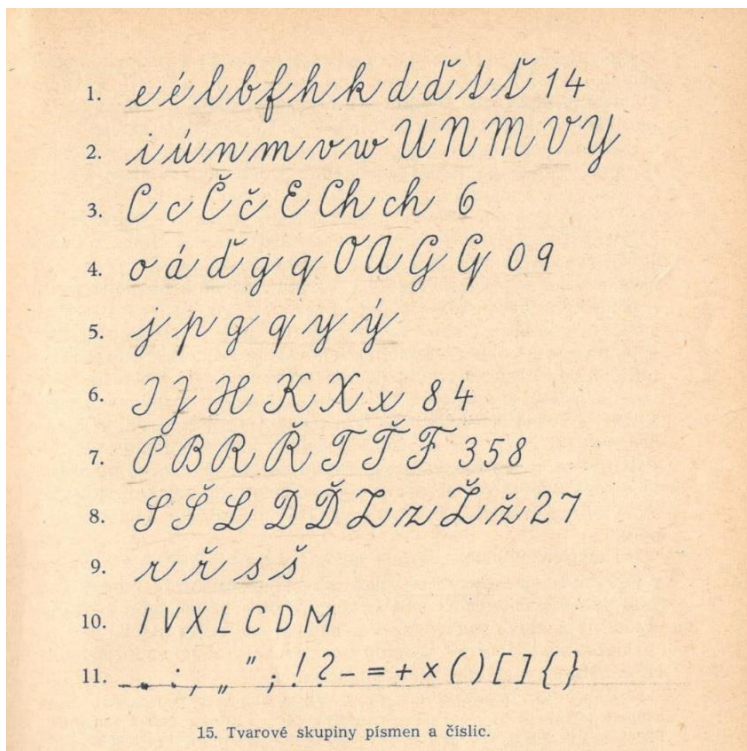
Rytmizace je uspořádání písmen, slov a řádků do odstavců, které poté působí jako jednotný estetický celek.

Od počátku 1. ročníku by se žáci měli snažit dopisovat celé linky a především dbát na úhlednost a čitelnost písma. Mluvíme zde o celkové **úpravě písemností**. (Fasnerová 2014, s. 46-48)

- B) Kvantitativní znaky písma** – zde je pouze jeden důležitý znak, a to rychlost psaní. Osnovy na školách vyžadují rychlé i čitelné psaní. Pro každý ročník základní školy je určena průměrná psací rychlost, které mají žáci na konci ročníku dosáhnout. (Penc 1961, s. 53-55)

2.1.2 Tvarové skupiny písmen a číslic

Podle zkušeností a pozorování žáků se vytvořily různé tvarové skupiny. Podle Václava Pence máme jedenáct tvarových skupin (obr. 1) od jednodušších po složitější prvky jak písmen, tak i číslic. Některá písmena patří do více skupin, protože se skládají z více tvarových prvků. Například psací písmeno **d** se nachází v první i ve čtvrté skupině, protože využíváme jak kličky, tak uzavřený ovál. (Penc 1961 s. 24-33, Fasnerová 2014, s. 44)

15. Tvarové skupiny písmen a číslic.

Obrázek 1, Tvarové skupiny písmen a číslic (Penc 1961)

V letech 1953-1958 Penc zúžil některá písmena. (viz obr. 2)

2

Barevně obtáhní ta písmena, která si v písance procvičíš:

a A	b B	c C	
č Č	d D	d' Ď	
e E	f F	g G	
h H	ch Ch	i I	
j J	k K	l L	
m M	n N	ň Ň	
o O	p P	q Q	
r R	ř Ř	s S	
š Š	t T	ť Ť	
u U	v V	w W	
x X	y Y	z Z	ž Ž

Obrázek 2 Abeceda, zúžené písmo (Procházková, Horáková 2009)

2.2 Nevázané písmo

Od roku 2012 se na našich školách mohou objevovat dva typy psacího písma. Nové písmo Comenia Script, tzv. nespojované psací písmo a klasické jednotažné písmo. Vzhledem k tomu, že pomůcky pro písmo Comenia Script jsou pro školy finančně nákladné, nakladatelství Fraus a Nová škola se rozhodla pro levnější pomůcky pro nevázané písmo.

2.2.1 Comenia Script

Písmo Comenia Script (dále jen CS) vzniklo na základě doktorského studia studentky Radany Lencové v letech 2002 – 2005. (Wildová 2012, s. 3)

Od září 2010 bylo písmo ověřováno Ministerstvem školství ČR na 33 pilotních školách v České republice a trvalo dva roky. (www.lencova.eu) Po tomto ověřování rozhodlo MŠMT, že se může písmo CS ve školách používat jako alternativa k JP.

CS je nespojitě psací písmo, které vzniklo zřejmě pro snazší písemnou komunikaci. Má pouze dvě varianty písmen, velká a malá abeceda, oproti klasickému JP, kdy se žáci učí čtyři tvary písmen najednou – psací a tiskací. (Fasnerová 2014, s. 50-51)

Velká abeceda

Používají se jednoduché tvary – kružnice a půlkružnice, vodorovné, rovné, svislé i šikmé čáry.

Malá abeceda

Přesný tvar písmen je udáván v předloze, ale každý žák může použít svou individualitu a písmo si upravit.

Pro **velikost** písma se doporučuje výška 8 mm a horní a spodní linie 5 mm. **Sklon** písma v 1. ročníku není a je doporučován až ve 2. ročníku, ale závisí to také na individualitě osobnosti žáka. U **mezer** mezi písmeny Lencová spoléhá na estetické cítění pisařů. Důležité je upozornit i na **tvárové** možnosti. Žák píše jednodušší variantu a ve 2. ročníku jsou mu předkládány těžší varianty některých písmen a číslic. Žák si potom může sám vybrat, jakou variantu bude používat. (Fasnerová 2014, s. 50-54)

Písmo CS nabízí i různé řezy (varianty písma CS). Radana Lencová řadí písmo CS od nejjednodušší varianty Comenia Script B po nejsložitější Comenia Script kaligrafická forma. Na školách se vyučuje písmo Comenia Script universal, které je kombinací písma Comenia Script A a B.

Comenia Script B – nejjednodušší varianta písma. Kostra je stejná, ale chybí serify a výběhové spojovací tahy (obr. 3).

Comenia Script B

ahoj mami

Eliška Katka Hynek Gusta

Michal jede domů.

Šárka má šaty.

Obrázek 3, Comenia Script B (Lencová 2015)

Comenia Script universal- byl určen MŠMT jako ověřovací řez písma v letech 2010 – 2012. CS universal je kombinací řezu písma A a B (obr. 4).

Typ písma, který prošel dvouletým ověřováním MŠMT 2010/2012 a byl schválen jako alternativa:

Comenia Script universal

ahoj mami

Eliška Katka Hynek Gusta

Michal jede domů.

Šárka má šaty.

Obrázek 4, Comenia Script universal (Lencová 2015)

Comenia Script A – tento řez obsahuje výběhové spojovací tahy a také serify (patky)
(obr. 5).

Comenia Script A

ahoj mamí

Eliška Katka Hynek Gusta
Michal jede domů.
Šárka má šaty.

Obrázek 5, Comenia Script A (Lencová 2015)

Comenia Script kaligrafická forma – nabízí nápadnější obměny písmen velké abecedy. Tento řez písma je stanoven pouze nadšeným písáři (obr. 6).

Comenia Script kaligrafická forma

ahoj mamí

Eliška Katka Hynek Gusta
Michal jede domů.
Šárka má šaty.

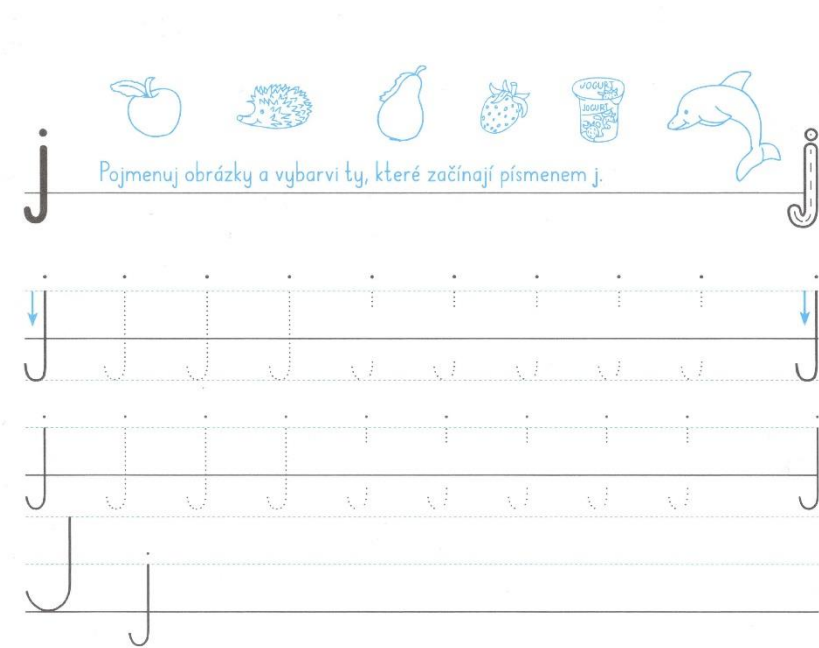
Obrázek 6, Comenia Script kaligrafická forma (Lencová 2015)

(www.lencova.eu)

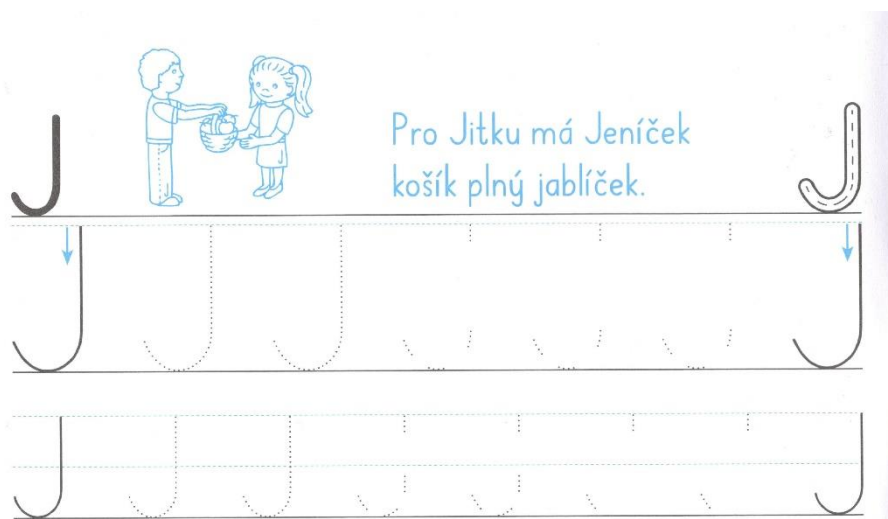
2.2.2 Píšeme tiskacím písmem

Píšeme tiskacím písmem je název písanky, kterou používá nakladatelství Nová škola a jde o další typ nevázaného písma. Písanky byly vydány a schváleny MŠMT v roce 2014.

Jedná se o zjednodušené tiskací písmo podobné písmu dospělých, kteří přestali psát klasickým JP (obr. 7, 8). Stejně jako písmo CS ponechává rozvoj individualitě člověka jak u písma, tak u sklonu. Výška písma je přesně daná (2:1), aby se jasně rozpoznala velká a malá písmena. (Doležalová, Novotný 2014, vnitřní strana obálky)

Obrázek 7, Ukázka nácvičku malého písmena (Doležalová, Novotný 2014)

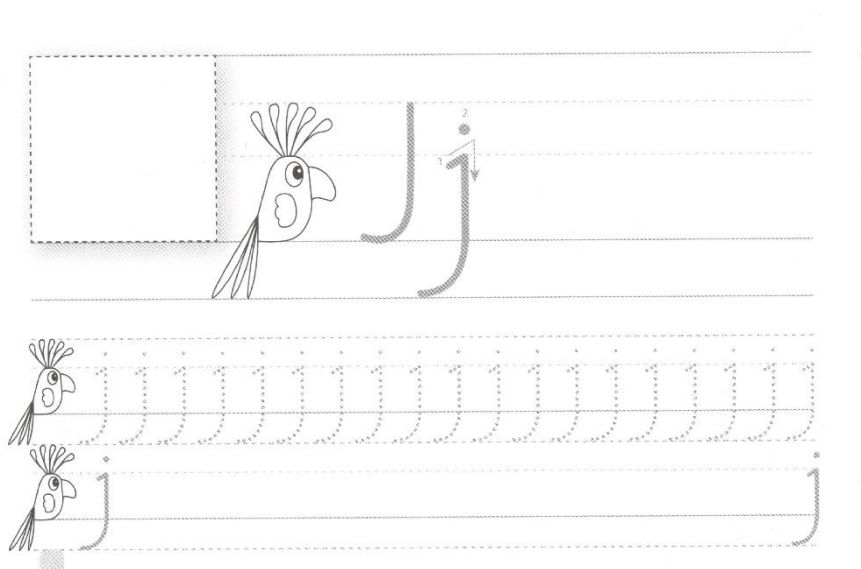
Obrázek 8, Ukázka nácvičku velkého písmena (Doležalová, Novotný 2014)

2.2.3 Nevázané písmo

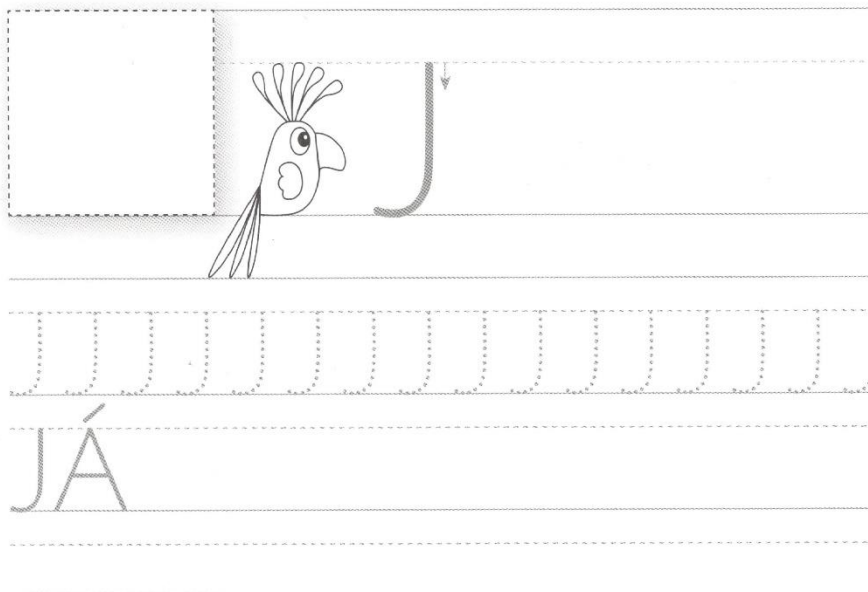
Takto nazvalo písmo **nakladatelství Fraus**. V roce 2014 byly tyto písanky schváleny MŠMT.

Nakladatelství Fraus získalo doložku MŠMT na podobné nespojované písmo Comenia Script A (deník 2014). V tomto písmu jsou používány serify i napojovací tahy (obr. 9, 10).

Nakladatelství Fraus už z dřívějška vlastnilo práva na používání původního písma Comenia Script A a novou licenci chtělo od Lencové koupit či s ní na písankách spolupracovat. Ona však odmítla. "Písmo se nám líbilo a samozřejmě jsme cítili i určitý obchodní potenciál. Tak jsme oslovili paní Sklenářovou," vysvětluje Šmahelová. (<http://zpravy.idnes.cz>)

Obrázek 9, Ukázka nácvičku malého písmena (Sklenářová 2014)

Obrázek 10, Ukázka nácviku velkého písmena (Sklenářová 2014)

3 Současná výuka psaní

Psaní bylo a je velmi důležitou lidskou schopností, schopností dorozumívat se a sdělovat. Psaní je velmi složitá komplexní činnost. Zaměstnává celou žákovu osobnost-jeho motoriku, vnímání, představivost, pozornost a myšlení.

3.1 Cíle výuky psaní

Při psaní nás ovlivňují vnější a vnitřní faktory. Vnější může být prostředí okolí jedince a přístup učitele k výuce psaní, vnitřním je individuální úroveň žáka, smysly a motorika jedince.

Primární škola ovlivňuje výuku psaní, cíle psaní i metody a organizaci psaní. Ve 2. ročníku je psaní chápáno jako obecný cíl, položení základů a otevření různých možností vzdělávání jedince. *Konkrétně pro výuku psaní v 1. ročníku z toho vyplývá cíl: naučit žáka psát psací latinkou čitelně, přiměřeně rychle za předpokladu pěstování správných písmařských dovedností a návyků.* (Křivánek, Wildová 1998, s. 63)

Už od počátku učení psaní je důležité u žáků pěstovat pozitivní vztah k písemnému projevu. Vytváří se u žáka základy pro jeho vlastní rukopis, který se postupně projevuje v dalších letech. Z tohoto důvodu je důležité volit různé metody a formy práce při výuce psaní. (Křivánek, Wildová 1998, s. 63-95)

Cíle podle RVP ZV – výuka psaní spadá podle RVP ZV do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace, přesněji potom do Komunikační a slohové výchovy. Žáci se v této oblasti učí číst s porozuměním, kultivovaně psát a vnímat různá jazyková sdělení.

Žáci by na konci 3. ročníku (1. období) měli splňovat určité očekávané výstupy spojené se psaním. V první řadě se jedná o upevnění základních hygienických návyků, žák dodržuje tvar písmen i číslic, z písmen zvládá složit slabiky, krátká slova a jednoduché věty a dokáže provést sebekontrolu napsaného textu. (RVP ZV 2005, s. 20-26)

3.2 Vývoj písemného projevu

Samotný vývoj začíná už v předškolním věku, kdy se rozvíjí grafomotorika, zrakové a sluchové vnímání, pravolevá a prostorová orientace.

Stupně písemného projevu:

1. V 1. ročníku začíná vývoj uvolňovacími cviky, které napomáhají plynulému a rychlému psaní. Učitel v době uvolňovacích cviků sleduje správné držení psacího náčiní a správné sezení při psaní. Při velké pozornosti u uvolňovacích cviků se vytváří správný základ pro zvládnutí samotného psaní.
2. Dále následuje osvojování písmen. U JP jsou velmi důležité spoje písmen. Jestliže nejsou správně nacvičeny, žák nezvládne plynule a rychle psát. Tvary písmen je samozřejmě nutné opakovat, protože podléhají zapomínání. Opakování tvarů písmen je důležité ve 2. i na začátku 3. ročníku.
3. Po osvojení písmen se začínají psát slabiky a krátká slova. Začíná se slovy se shodnou akustickou a grafickou podobou, proto je nutné dosáhnout náležité úrovně sluchového vnímání.
4. Další stupeň předpokládá dobré znalosti gramatických pravidel. Gramatické znalosti mají několik úrovní (pochopení pravidla, vybavení ve správnou dobu, zdůvodňování). Dobře osvojená pravidla jsou závislá na úrovních zvládnutých u předešlých stupňů.
5. Posledním stupínkem vývoje je samostatný písemný projev. Dítě zvládá předešlé stupně, ale musí se soustředit na obsahovou stránku zprávy, slovní zásobu a stylistickou úpravu. Ne vždy jsou tato tři pravidla dodržena. Důvodem může být zvýšená zátěž, kdy se dítě soustředí na obsah sdělení a je opomenuta stylistická úprava. Obsah textu vládne nad gramatikou. Vysvětlení může být takové,

že gramatická pravidla nebyla osvojena natolik, aby se při zátěži sama vybavila. (Zelinková 2001, s. 143-145)

3.2.1 Grafomotorická příprava v předškolním věku

Jedním z důležitých kritérií pro zahájení školní docházky je úroveň jemné motoriky a grafomotoriky. Pro samotné psaní má velký význam kreslení. Kresba vypovídá o celkové vývojové úrovni dítěte, o úrovni jeho jemné motoriky, grafomotoriky, o zrakovém a prostorovém vnímání. Poskytuje nám obraz o emocionalitě dítěte, o jeho vztazích a postojích, je komunikačním prostředkem.

Grafomotorické schopnosti se významně podílejí na úrovni psaní u dětí školního věku. Jestliže je dítě motoricky nevyzrálé, zpravidla se u něj objeví potíže se psaním jednotlivých tvarů písmen, často je písmo neúhledné a nečitelné. Problémy mívá i s rychlostí písma a častěji se objevují i chyby.

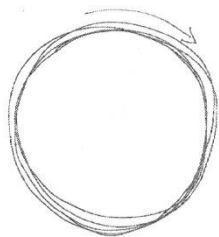
Jakým způsobem lze rozpoznat nevyzrálou jemnou motoriku a grafomotoriku u dětí v předškolním věku? Dítě nerado kreslí, jeho kresba je oproti jeho vrstevníkům obsahově nápadně chudší. Linie je kostrbatá, čáry jsou vyryté a nerovnoměrné. Potíže se objevují i v praktických činnostech běžného života, v oblékání, zavazování tkaniček, zapínání knoflíků či zipu. Dítě je méně obratné i při hře se stavebnicí nebo mozaikou. Problémy se mohou objevit při navlékání korálek nebo střihání.

Oslabení jemné motoriky může při nástupu do školy ovlivnit úroveň psaní u dítěte. Zpravidla se projevuje již od počátku nácviку uvolňovacích cviků ve zvýšeném tlaku na podložku, jednotlivé tahy nejsou plynulé. Při samotném nácviку písmen dochází k obtížnému spojování jednotlivých tvarů, nedodržování velikosti, sklonu písma a celkové nečitelnosti. Dítě se dopouští častěji chyb v písemném projevu, zpravidla není schopno si chyby najít a opravit. (Bednářová, Šmardová 2011, s. 13-14)

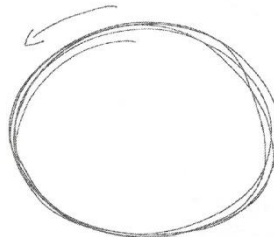
U jednotážného písma jsou různé grafické elementy, které se musí s žáky procvičovat, aby nenastaly potíže se psaním. Tyto prvky úzce souvisí s grafomotorickým vývojem dítěte. Jestliže je to u dětí předškolního věku, můžeme uvolňovat ruku před kreslením, u dětí školního věku používáme uvolňovací cviky před nácvičem psaní.

1. **Krouživý pohyb** v obou směrech – od těla (obr. 11) i k tělu (obr. 12). Krouživý pohyb zvládá dítě v období 3 až 4,5 let. Je to vývojově nejnižší záměrně vedený

koordinovaný pohyb. Dítě nejprve dělá svislé čáry, které se potom uzavírají do kruhu. Z těchto kruhů u kresby vznikají první tzv. hlavonožci.

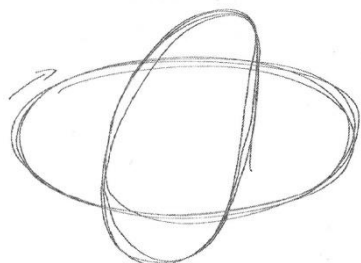

Obrázek 11, Krouživý pohyb od těla (Fasnerová 2014)

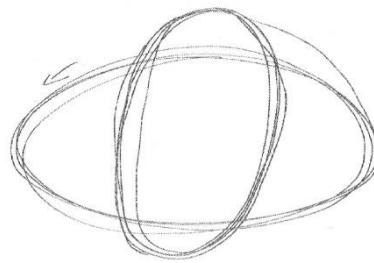

Obrázek 12, Krouživý pohyb k tělu (Fasnerová 2014)

2. Pravotočivé (obr. 13) a levotočivé **ovály** (obr. 14) – kružnice začneme postupně protahovat.

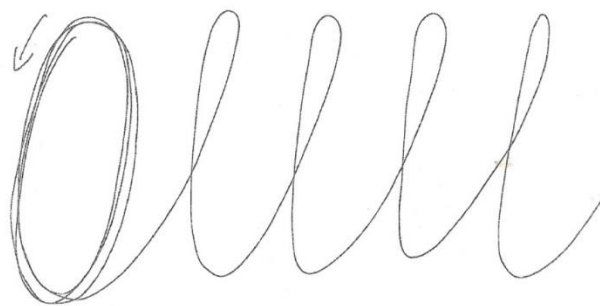

Obrázek 13, Pravotočivý ovál (Fasnerová 2014)

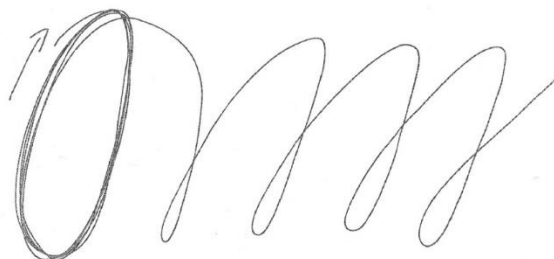

Obrázek 14, Levotočivý ovál (Fasnerová 2014)

3. **Horní kličky** (obr. 15) a **dolní kličky** (obr. 16) – z oválu se rozvinují a vznikají kličky. Patří sem období dítěte 5 až 6,5 let. Jestliže dítě nezvládá tyto prvky ve školním období, mohou se u něj objevit potíže se psaním. U horních kliček by dítě mělo již zvládat křížení šikmých čar. Důležité je uvědomění si směru vedení čáry. Dolní kličky jsou zpravidla pro děti obtížnější než horní kličky. Dítě vytváří plynulý pohyb od ramenního kloubu, snaží se kličky kreslit plynule jedním tahem. Při nácviku pomáháme dítěti slovním popisem jednotlivých tahů.

Obrázek 15, Horní kličky (Fasnerová 2014)

Obrázek 16, Dolní kličky (Fasnerová 2014)

4. **Dolní oblouky** (obr. 17) a **horní oblouky** (obr. 18) – vznikají pomocí vratných tahů. U nácviu oblouků je vhodné nejprve oblouky předkreslit. Dítě si tak může pomocí obtahování zafixovat tvar a tahy oblouků. Důležité je upozornit, že čára vedená dolů je ve stejné stopě čáry vedené nahoru. Tahy můžeme vést instrukcí „šplháme nahoru a sjedeme dolů“. Pro usnadnění tahu zvýrazníme místo, kde dochází k odpojení oblouku.

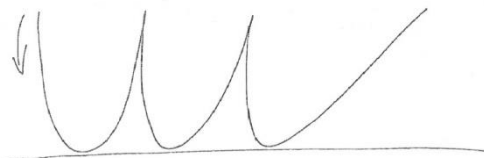

Obrázek 17, Dolní oblouky (Fasnerová 2014)

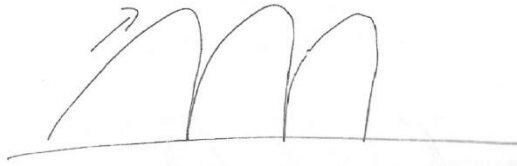

Obrázek 18, Horní oblouky (Fasnerová 2014)

5. **Dolní zátrhy** (obr. 19) a **horní zátrhy** (obr. 20). Pro nácvik dolního a horního zátrhu je důležitá průprava šikmé čáry. Pro dítě je obtížné udržet sklon šikmé čáry. Dolní a horní zátrhy jsou důležité pro psaní písmen **m**, **n**, **e**, **l**.

Obrázek 19, Dolní zátrhy (Fasnerová 2014)

Obrázek 20, Horní zátrhy (Fasnerová 2014)

6. **Zátrh složený** (obr. 21). Pro zátrh složený je důležité jednotážné spojení horního a dolního zátrhu. Zátrh složený se objevuje u písmen **v, U, V**.

Obrázek 21- Zátrh složený (Fasnerová 2014)

7. **Hadovka** (obr. 22) – vzniká z oválů při přechodu z jednoho oválu na druhý, když se mění směr. Hadovka je důležitá pro nácvik písmen **I, J, H, K**.

Obrázek 22, Hadovka (Fasnerová 2014)

8. **Pravé oblouky a levé oblouky** jsou důležité pro psaní písmen **O, B**.
9. **Závit** – některá písmena závitem začínají, jiná končí. Jsou to písmena **C, G**.

(Fasnerová 2014, s. 36-42, Bednářová, Šmardová 2011, s. 63-74)

Žák se naučí zvládat tyto tvarové prvky, když zkoordinuje všechny potřebné elementy: pohyb ruky, svalů, oka, paže, prstů i zápěstí. Tato činnost je pro žáky velmi náročná a zatěžující, proto se také postupuje od nejsnazšího tvaru ke složitějšímu. (Fasnerová 2014, s. 43)

3.3 Přípravné období pro výuku počátečního psaní

Toto období začíná již v předškolním věku. Do přípravného období patří i hrubá motorika – cílený pohyb celého těla, dolních i horních končetin. Procvičovat hrubou motoriku můžeme při běhu, chůzi, skocích, při házení či chytání míče. (<http://www.donbosco.cz/rec/motorika/>) Děti už v předškolních zařízeních provádí činnosti na rozvíjení jemné motoriky – navlékání korálků, stříhání nůžkami, vytrhávání z papíru, modelování. Podporuje se i rozvoj grafomotoriky, jako je kreslení. Děti se seznamují se správnými pracovními a hygienickými návyky.

Na počátku školní docházky je přípravné období, kdy se žák připravuje na psaní prvních písmen a slov. Úkolem dítěte je zdokonalit se v uvolňovacích cvičích – procvičit a uvolnit ruku a záměrně rozvinout i grafomotoriku. Pro učitele jsou připraveny různé soubory s uvolňovacími cviky, které už jsou nabízeny v samostatných písankách. Mohou být doprovázeny obrázky a říkadly pro podporu rytmu.

Uvolňovací cviky mají za cíl uvolnění ruky, které postupují od ramenního kloubu po zápěstí a prsty. Pro uvolnění se používá nejměkčí náčiní, aby byly pohyby ruky co nejvíce uvolněné a aby žák zbytečně netlačil na psací náčiní. V praxi se používá i uvolňování ruky psaním ve vzduchu prstem nebo celou rukou. Začíná se od velkých tvarů, které se postupně zmenšují. Žáci zkouší cviky (tvary písmen) volně ve vzduchu, na tabuli mokrou houbou, do písku dřívkem, na mazací tabulku, až se přejde na psaní do písanky. Doporučuje se používat progressa, pastelky, voskovky, měkké tužky. Délka přípravného období je u každého jedince individuální. (Wildová 2002, s. 90-91)

3.4 Hygienické návyky při psaní

Vytváření a upevňování správných hygienických návyků je v prvopočáteční výuce psaní velmi důležité.

V první řadě musí mít žák uvolněnou ruku nejprve v ramenním a loketním kloubu, dále v zápěstí a jednotlivých prstech. Uvolňovací cviky by nejprve měly probíhat vestoje nebo vkleče. Hlavně pro uvolnění ramenního kloubu je potřeba velké rozpětí. Můžeme využít

prostor před školou, kde žáci kreslí křídou na asfalt, ale využít se dají i dnešní moderní média. Ve většině tříd se objevuje interaktivní tabule, na kterou se dá kreslit jen prstem. I starší model klasické tabule se dá vhodně využít. Postačí křídly nebo kreslení pomocí mokrého štětce. Dále se dá využít velká plocha balicího papíru, žáci mohou být při nácviu vkleče, popřípadě stojí u lavice. Teprve když vidíme, že mají žáci dostatečně uvolněnou ruku, můžeme zmenšovat formát papíru na A4. I s menším papírem však mohou stát u lavice. Teprve až vidíme, že úchop není křečovitý, můžeme doporučit, aby si žák sedl.

Samozřejmě hlídáme i správné sezení, které podporuje vhodný nábytek, tj. nastavitelná výška lavice i židle. Žák musí mít chodidla opřená o zem a ruce položené na lavici. V jedné ruce drží psací náčiní, druhou rukou si přidržuje sešit. V dnešní době jsou školy tímto nábytkem vhodně vybaveny.

Dále se vytváří návyk správného uchopení psacího náčiní. Pero žák drží prostředním prstem, ukazováčkem a palcem. V ruce se vytváří **špetkový úchop**. Využíváme podpůrná cvičení. Maminka vaří oběd a špetkou osolíme maso, špetkou pocukrujeme bábovku. Přitom upozorňujeme jen na tři používané prsty. Když máme nacvičenou špetku, můžeme vložit do ruky pero, které se má držet zlehka, ne křečovitě, ukazováček shora nesmí být prohnutý.

Důležité je také natočení psací plochy. Praváci natáčí pravý roh směrem vzhůru, u leváků je tomu opačně. V praxi si žáci tento návyk velice rychle zautomatizují.

Žák by měl psát v době, kdy je řádně odpočat a zvládne zapojit všechny faktory, které jsou pro psaní nezbytné. (Fasnerová 2012, s. 49-56)

3.5 Nácviik psaní písmen, slov a vět

Psaní je pro žáka velmi důležitý okamžik ve vyučování. Žák se seznamuje s písmenem nejprve zřakově, ve čtení. Teprve potom následuje grafická podoba, kdy se žák učí dané písmeno psát. V dnešní době se žáci při analyticko – syntetické metodě čtení a psaní učí všechny čtyři tvary písmen najednou, tedy malé a velké tiskací písmeno, malé a velké psací písmeno. Ve slabikářích a čítankách je text psaný povětšinou tiskacími písmeny a žák se učí psát psacím jednotázným písmem. Ale v roce 2010 bylo pilotně zavedeno písmo Comenia Script – tedy nespojované psací písmo, které se už v dnešních školách běžně objevuje. (Fasnerová 2014, 50-54)

Učitel předepíše písmeno na tabuli ve velkém tvaru a jednotlivé tahy doprovází komentářem pro rychlé zapamatování. Nové písmenko učitel několikrát zopakuje a žáci mohou napodobovat pomocí prstů ve vzduchu. Mohou být používány i další pomůcky, např. vanička s pískem, mazací tabulky, velké balicí papíry. Postupuje se od velkých tvarů po menší. Žáci trénují psaní písmen i na tabuli. Učitel i žáci si sami kontrolují napsaná písmenka. Učitel upozorňuje na těžké tvary. Některé písanky mají procvičovací sešity na určité tvary, což učiteli usnadňuje práci pro nácvik. Další faktory, které ovlivňují kvalitu psaní, jsou: rozcvičení ruky a prstů, natočení sešitu, správný úchop psacího náčiní, výběr psacího náčiní samotného, velikost stolku a židličky, správné osvětlení a další. Až po uvolnění ruky a procvičení písmen ve vzduchu mohou žáci přistoupit ke psaní do písanky. Žáci procvičují písmeno v písankách, počáteční písmeno mohou obtáhnout. Když má písanka písmeno i na konci řádku, je to dobrá pomoc pro leváky. Žáci napíší celý řádek a oni sami si mohou zkontrolovat, jak se jim písmeno povedlo. Písmena, která se jim povedla, si mohou podrhnout. Učitel stále dohlíží na psaní, kontroluje, opravuje. Jestliže si žák od počátku písmeno špatně zafixuje, náprava je poté velmi složitá a dlouhodobá. Důležité je vrátit se na začátek k trénování na mazací tabulky či na velkou tabuli.

Nácvik dále pokračuje slabikami nebo krátkými slovy. Slabiky musí vycházet z konkrétního slova stejně jako písmeno. V písankách mohou být i pomocné obrázky. Pro správné napsání slabiky je důležité správné přečtení. Slabika se opět může trénovat na mazacích tabulkách či obtahováním na tabuli. Po napsání slabiky žák kontroluje správnost (správné napojení, správný tvar písmena, správné zakončení). Po psaní slabik mohou pokračovat krátká slova a nakonec i delší, vzniklá spojením některých slabik.

Psaní vět se zařazuje až po nácviku velkých písmen. Žáci si zde musí uvědomit a zapamatovat, že na začátku věty se píše velké písmeno a věta se musí ukončit znaménkem (tečkou, otazníkem nebo vykřičníkem). U nácviku se zprvu používají věty oznamovací, kdy se na konci věty píše tečka. Samozřejmě je důležité, aby žák vždy správně větu přečetl, analyzoval jednotlivá slova, slabiky a písmena. Po dopsání věty žák opět kontroluje správnost podle předlohy. (Wildová 2002, s. 91-94)

3.6 Opis, přepis, diktát a autodiktát

Opis je pro žáky jednodušší. Při opisu napodobují stejný druh písma. Opisem se v písankách začíná – nácvik písmen, slabik, slov i vět, ale v reálném životě se žák málokdy setká s opisem, proto musí škola rozvíjet i jinou činnost.

Tou další činností je **přepis**. Pro žáka jde samozřejmě o těžší disciplínu. Žák přepisuje vzor z tiskacího písmena do psacího tvaru. Aby žák zvládl přepis, musí mít zafixovaný tiskací tvar i psací tvar písma. Pomáhat žákům mohou tabulky s tvary všech písmen. Každý žák i třída je individuální, a proto je potřeba tak s nimi i pracovat. Jestliže učitel usoudí, že je na přepis ještě brzy, může přepis v písmenkách přeskočit a vrátit se k němu později.

U **diktátu** musí žák nejprve slyšené slovo analyzovat. Musí si vybavit tvar písmene a teprve potom ho může psát. První diktáty v první třídě jsou pro žáka velmi náročnou činností. Je potřeba s diktátem pracovat citlivě a opatrně. Zpočátku jsou diktáty v 1. ročníku pro žáka velmi náročnou činností. Diktát se používá jen pro procvičování krátkých slov nebo slabik, které neobsahují gramatické jevy. Učitel musí být velmi pečlivý ve výslovnosti, musí vytvořit příjemnou atmosféru a být rozhodný v hodnocení diktátu.

Nejobtížnější činností je psaní **autodiktátu**. Žák se musí soustředit na formulaci svých odpovědí a uspořádání vlastních myšlenek. V písmenkách se autodiktát procvičuje pomocí obrázků, dopisováním slabik, slov a nakonec celých vět. Pro žáky 1. ročníku musí být před autodiktátem vždy vedena jazyková příprava. V některých písmenkách pro 1. ročník se s diktátem nebo autodiktátem nesetkáme. Je to náročná činnost, se kterou se musí postupovat opatrně, ale samozřejmě je učitel může zařadit dle svého uvážení. (Wildová 2002, s. 94-95)

3.7 Psaní leváků

Učitel nesmí zapomínat na individuální přístup i k levákům. V dnešní době se leváci již nepřeučují a ani se nesmí přeučovat na praváky. Jestliže není jisté, zda se jedná o leváka, jsou nutné zkoušky laterality. Učitel může dělat pouze orientační zkoušku laterality. Může se stát, že se u žáka vyskytne nevyhraněná lateralita. Učitel tedy pozoruje, u které ruky je žák méně vzdorovitý nebo u které ruky je písmo úhlednější.

V souvislosti s neúhledným písmem u praváků či leváků se situace nedramatizuje. Vrací se k procvičování grafomotorických cvičení. Samozřejmě jako u praváků se musí i u leváků dodržovat rozcvičení levé ruky i prstů. Musí se naučit i správné hygienické návyky. Je nutné je upozorňovat na obrácené natočení sešitu než je tomu u praváků.

Pro leváky se doporučují pera, která se nerozmazávají. Žák, který píše levou rukou, se musí naučit plynulému posouvání levé ruky po psací ploše. Při učení nových písmen učitel ukáže pohyb psaní i levou rukou. (Wildová 2002, 102-106)

Často se u leváků řešilo, zda mají psát spodním úchopem nebo horním úchopem, tzv. „drápem“. Mnoho metodiků zjistilo, že horní úchop je špatný. Také se přemýšlelo o tom, že dnešní psaní je uzpůsobené pro psaní praváků. Pravák píše pohodlně zleva doprava a může si průběžně kontrolovat co napsal, kdežto levák si slova, jež napsal, zakrývá rukou. Proto se řešilo, proč leváci nemůžou psát zprava doleva, když je to pro ně stejně pohodlné, jako když píše pravák. Vzhledem k tomu, že by psal levák i zrcadlově převrácený text, přinášelo by to potíže jak učitelům, rodičům, a nakonec i samotnému žákovi. Můžeme se podívat na ukázkou písma leváka, který by psal zprava doleva a zrcadlově obráceně (obr. 23).

Obrázek 23, Písmo leváka zprava doleva

Nakonec se usoudilo, že právě toto dvojí písmo by bylo pro společnost velmi složité, a proto se leváci musí přizpůsobit. (<http://www.levactvi.cz/levak-a-psani/vznik-metodiky-psani-levaku/>)

4 Vývojová psychologie

U vývojové psychologie se zaměřím na raný školní věk.

Školní věk někteří autoři jako je Matějček a Vágnerová dělí na:

- **raný školní věk** – vymezuje první dva roky školní docházky, kdy přicházejí největší změny z přechodu ze školky na školu,
- **střední školní věk** – zahrnuje období od 3. do 5. třídy na 1. stupni základní školy,
- **starší školní věk** – zahrnuje období přechodu na druhý stupeň, období puberty až do ukončení povinné školní docházky.

Pro mou diplomovou práci je důležitý především raný školní věk, což je období po šestém roce života, kdy dítě přechází do školy, nastává tak pro něj velká změna. Mění se jednak jeho role ve společnosti – školák a spolužák, a jednak přebírá zodpovědnost za své chování, kdy se místo hry začíná učit. *Ve školním období se systematicky s nácvikem psaní, čtení a počítání rozvíjejí dále všechny poznávací procesy a celá osobnost dítěte (i jeho mimokognitivní složka).* (Švingalová 2006, s. 50)

4.1 Raný školní věk

Na počátku školní docházky je na dítě kladen určitý nápor od rodičů, samozřejmě i pro rodiče je velmi stresující období, kdy své dítě posílají do první třídy. Rodiče neví, jak jejich dítě bude zvládat přechod do školy a hlavně jak se bude učit, zda pro něj nebude problém se něco naučit. U žáků se v prvním období objevují první příznaky tzv. specifických poruch učení, kdy bude dítě potřebovat speciální pedagogickou péči, a samozřejmě i pomoc od rodičů.

U žáků raného školního věku se myšlení posouvá do stádia konkrétních operací, kdy je důležitá názorová složka. Podle Langmeiera je toto období věkem střízlivého realismu. Podle Eriksona se jedná o vývojovou fázi pýle a snaživosti. Žák se snaží být úspěšný a chce být za to oceněn. Úspěch ve škole samozřejmě podporuje žákovu motivaci dále se učit a posiluje jeho sebedůvěru. Dítě by si mělo v tomto období vytvořit kladné sebehodnocení. Žák si může vytvořit i nízké sebehodnocení, a to nastává tehdy, když není schopen plnit nároky rodičů nebo učitelů, nemá dobrý prospěch a dělá mu problém přizpůsobit se školnímu režimu. Špatné výsledky žáka nemusí být způsobeny jen nechotou dítěte učit se, ale mohou být zapříčiněny i jinými faktory (například lehká mozková dysfunkce, porucha pozornosti nebo

porucha pozornosti s hyperaktivitou, specifická porucha učení a další). (Švingalová 2006, s. 50-80)

Žák s nástupem do školy automaticky dostane nové role žáka a spolužáka. Mezi 6 a 7 rokem dochází u dětí k proměnám tělesné stavby, mění se tělesné proporce. Tyto změny ovlivňují ovládání celého těla. Dítě si dokáže rozvrhnout své síly, zlepšuje se mu koordinace pohybů končetin. Jeho manipulace s drobnými předměty se stává přesnější. Dokáže již více ovládat i mimiku. Dobré zvládnutí nároků školní docházky dítěti umožňuje tělesná zralost, emoční i sociální. Žák s příchodem do školy by měl zvládnout odloučení od rodičů, rozlišit různé autority a podřídít své chování společenským normám. Jestliže je dítě dobře fyzicky připravené nebude mu činit problémy delší sezení v lavici ani sebeovládání. (Skorunková 2007, s. 43-44)

5 Edukační média

Edukační média jsou veškeré vzdělávací prostředky, které se využívají ke vzdělání. Doslovný překlad „edukace“ je vzdělávání. „Média“ můžeme rozdělovat v úzkém slova smyslu (internet, film) nebo v širokém slova smyslu (podle Komenského) – vše co umožní vědění (kniha, obrázek, fyzické pomůcky). (<https://cs.wikipedia.org/>)

Na prvním stupni základní školy se využívá velké množství edukačních pomůcek. Jedná se o názorné výukové nástěnné obrazy, které napomáhají žákům k lepšímu zapamatování učební látky. V současné době jsou velmi oblíbené a rozšířené interaktivní tabule, které už jsou zpravidla na všech školách. Učitelé a žáci dále využívají encyklopedie, atlasy, slovníky a pracovní sešity, interaktivní sešity a učebnice. V první a ve druhé třídě se setkáváme s nástěnnými obrazy s hygienickými zásadami psaní. Jedná se o vyobrazení správného sezení žáků při psaní a správného držení psacího náčiní, jak u praváků, tak i u leváků. Také obrazy, které zobrazují abecedu se všemi tvary písmen, jsou velmi dobrou pomůckou pro žáky. Ve třídách najdeme obrazy k výuce matematiky, prvouky, ale třeba i hudební výchovy. Pro prvopočáteční výuku čtení a psaní je na trhu široká nabídka motivačních obrázků, karty s písmeny, slabikami a slovy. Písmena, slabiky a slova najdeme i na různě velkých kostičkách. Velice oblíbená jsou pexesa, leporela a domina.

5.1 Edukační média v českém jazyce

Pro diplomovou práci jsme využili jako edukační média **písanky**. Nakladatelství, která nabízí písanky pro 1. období základní školy, je mnoho. Pro účely této diplomové práce jsme vybrali tři nakladatelství. Jako první bylo zvoleno nakladatelství **Svět**, které vydává písanky pro písmo CS. Druhé bylo vybráno nakladatelství **Nová škola**, která má písanky pro JP, a nově vydává i písanky s názvem Píšeme tiskacím písmem. Třetím nakladatelstvím je **Fraus**, které má také písanky pro JP a nově vydává písanky pro genetickou metodu nevázaného písma. V diplomové práci se pak objevují názvy jako tiskací písmo, nevázané písmo, písmo Comenia Script a jednotažné písmo. Ve všech případech se jedná o jeden druh písma (písmo psací).

5.2 Písanky pro 1. ročník

Nakladatelství Nová škola (JP)

Nakladatelství Nová škola začíná sešitem nazvaným Moje první psaní a následují 4 díly písanek. V sešitě Moje první psaní jsou uvolňovací cviky s říkadly z jedné strany, z druhé strany je nácvik psaní číslic (formát A4). V sešitě mají žáci dostatek prostoru pro

uvolnění ruky, ramenního kloubu, zápěstí i záprstí. Každý cvik je vhodně doplněn motivační říkankou. U psaní číslic žákům napomáhají šipky pro správné tahy při psaní číslic.

Ze začátku prvního dílu písanky je nácvik jednoduchých písmen s horní kličkou, jako je **e, l**, následuje písmeno s horním zátrhem **m** a dolním zátrhem **i**. Již v prvním díle se objevuje přepis písmen a slabik, kde zprvu žákům pomáhá vytečkovaný začátek písmena. V prvním díle se žáci setkávají s písmenem **s**, které patří podle Pence do deváté tvarové skupiny. Do této skupiny byla zařazena písmena ne podle obtížnosti, ale z důvodu, že je nebylo možno tvarově zařadit do předešlých skupin. Na konci písanky se žáci seznámí se psaním písmen velké **A, M, O**.

Ve druhém díle žáci nacvičují nová písmena. Setkávají se s opisem slov, přepisem slabik a krátkých slov. Je zde nácvik tvarově složitějších písmen, jako je velké **P** a velké **S**, která jsou zařazena v sedmé a osmé tvarové skupině. Na konci druhého dílu žáci již přepisují i krátké věty.

Třetí díl se zaměřuje na procvičování jednoduchých slov. Žáci se zde naučí psát písmena **r, R, c, C, K, E**. Objevuje se zde opis i přepis bez pomocného vytečkování. Předpokládá se, že žáci již mají zafixované tvary dosud probraných písmen.

Ve čtvrtém díle se žáci učí písmena ze zbytku abecedy, která dosud nebyla probrána, velké **L, ch, Ch, D, f, F, Y**. V 1. ročníku se žáci neseťkají s písmeny **x, X, q, Q, w, W**. Nácvik těchto písmen zařadila NŠ až do druhého ročníku.

Nakladatelství Nová škola (Píšeme tiskacím písmem)

Písanky začínají Písankou k Živé abecedě (formát A4), kde jsou uvolňovací cviky, nácvik číslic od 1 do 5, a jednodušší písmena **M, m, A, a, L, l, E, e**. Uvolňovací cviky jsou motivovány říkankou a písanka má i motivující a pomocné obrázky. Dále následují 3 díly sešitů, nazvané Písanka ke slabikáři (formát A5).

V prvním díle se hned navazuje na Písanku k Živé abecedě a první stránky patří k procvičování písmen, které byly probrány v Písance k Živé abecedě. Dále se probírají písmena **J, j, Y, y**. Je tu nácvik číslic 6 a 7. Objevuje se zde opis slabik i krátkých slov.

Ve druhém díle pokračuje nácvik jednotlivých písmen **C, c, H, h, B, b**. Nácvik číslic je rozšířen o číslice 8 a 9. Pokračuje se v nácviku. Žáci se tu setkávají s opisem slov a krátkých vět.

Třetí díl je zaměřen na slabiky di, ti, ni, dy, ty, ny, dě, tě, ně, bě, pě, vě, mě, a nácvik písmen **G, g**. Poté následují úkoly, jako opiš báseň bez chyby, doplň do slov správná písmena a slova napiš, vyber slova, která se s danými slovy rýmují, a napiš je.

V těchto písankách se neobjevuje přepis. Také má písanka nácvik stejného velkého písmena a poté hned stejného malého písmena. V 1. ročníku se žáci nesetkají s písmeny x, X, q, Q, w, W. Nácvik těchto písmen zařadila NŠ až do druhého ročníku.

Nakladatelství Fraus (JP)

Nakladatelství Fraus má 4 díly písanek pro 1. ročník pro jednotažné písmo. Žáky zde čeká nácvik jednotlivých písmen, jako jsou **l, m, p, s** a další. V písance je zahrnut opis písmen a krátkých slov i přepis písmen a slabik.

Ve druhém díle je nácvik písmen **k, o, v**. Písmena **k** a **v** mají rozložená na průpravné cviky. Nejprve je nacvičena část písmena a potom je nacvičováno dohromady. Jsou tu propojené i jiné předměty. Na poslední stránce je úkol kde mají doplňovat číslice do geometrických tvarů, z kterých tam je nakreslen obrázek. Obrázek si pak mohou vybarvit. Objevuje se zde přepis slov a opis vět.

Ve třetím díle nacvičují písmena **b, B, I, K**. Žáci se tu setkají už s přepisem slov i vět. Písanka obsahuje i křížovky.

Čtvrtý díl je zaměřen na di, ti, ni, dě, tě, ně a další slabiky. V této písance se žáci 1. ročníku setkávají s písmeny x, X, q, Q, w, W a na poslední stránce písanky mají i nácvik.

Tyto písanky jsou propojené i s různými doplňovacími úkoly a se čtením i čtení s porozuměním. Na každé stránce je i napsaná strana slabikáře.

Nakladatelství Fraus (nevázané písmo)

Nakladatelství Fraus pro nevázané písmo zvolilo 3 díly písanek. Tyto písanky jsou pouze v genetické metodě. První díl se týká nácviku všech velkých písmen. Ve druhém díle se žáci seznamují s písmeny malé abecedy. Třetí díl je zaměřen na písmena, která se moc v českém jazyce nepoužívají. V této písance se žáci setkají s písmeny x, X, q, Q, w, W. Na konci 3. dílu je probíráno písmo jednotažné. Žáci se ho neučí psát, pouze ho musí umět přečíst. Už od prvních dílů se objevuje přepis písmen, slov i krátkých vět. Písanky jsou pouze pro 1. ročník.

Nakladatelství Svět (Comenia Script)

Nakladatelství Svět nabízí pro 1. ročník tři písanky. Začíná se písankou nazvanou Kreslím tvary a pokračuje se sešity Umím psát první díl a Umím psát druhý díl.

Pro všechny tři díly zvolilo nakladatelství Svět formát A4. Sešit Kreslím tvary je celý věnován pouze uvolňovacím cvikům. Na procvičení a uvolnění ruky zde mají žáci dostatek prostoru.

Písanka Umím psát, první díl nás již od prvního otevření překvapí svým uspořádáním. Otevírá se směrem nahoru. Vnitřní stránky jsou rozdělené na dvě části, tudíž to vypadá jako dvě malé písanky (formát A5) vedle sebe. Žáci, když si nalistují správnou stránku, mají k sobě určitá písmenka a druhou stranu mají k sobě vzhůru nohama. Žáci začínají nejprve nácvikem samohlásek **i, o, u, e, a**, poté pokračují nácvikem souhlásek **m, l, t, s**. První písanka obsahuje i nácvik číslic 0 až 9. Už v prvním díle se objevuje přepis slov i vět.

Druhý díl nabízí písmena **v, V, T, H, K, E**. I nakladatelství Svět nabízí seznámení a nácvik písmen **x, X, q, Q, w, W**, která se objevují na poslední stránce této písanky. Písanky obsahují motivující a návodné obrázky. Například u písmena **Ž**, je nakreslená žížala ve tvaru **Ž**. U písmena **K**, je nakreslen kominík, který nese žebřík a celé to vypadá jako písmeno velké **K**.

5.3 Písanky pro 2. ročník

Nakladatelství Nová škola (JP)

Písanky pro 2. třídu mají dva díly. Překvapilo mě, že se zde ve velké míře používají pomocné linky. V písankách se objevují i sklonové linky.

V prvním díle této písanky se procvičuje psaní písmen včetně čísel. Za pomoci obrázků se naznačí, jaké písmeno se bude procvičovat. U spodního okraje se jako zajímavost a pro doplnění objevují hádanky, říkanky nebo přísloví. Je zde také zařazen opis i přepis. Na začátku písanky mají vzorové písmo celé abecedy. Pomocné písmeno na konci řádku pro leváky se objevuje už jen zřídka.

V druhém díle písanky se procvičuje psaní slov, vět i jednoduchých textů. Autoři zde zařadili nejen opis, ale i přepis slov a jednoduchých vět. Při procvičování psaní žáci řeší různé hádanky, rébusy nebo se nazpaměť učí říkanky. Myslím si, že pro žáky je to zábavnější forma psaní i učení. Pomocné linky nejsou, nebo se objevují jen pro malé písmeno. Písanka je opět velmi pěkně doplněna obrázky. (viz příloha C)

Nakladatelství Nová škola (Píšeme tiskacím písmem)

Písanky pro 2. ročník jsou dvě. V první díle se objevují písmena x, X, q, Q, w, W, která nebyla probrána v 1. ročníku. Procvičují se a opakují všechna probraná písmena, ale už i s ukázkou jednotazného písma. Žáci ho nepíší, pouze čtou nebo přepisují. U písmen je obrázek a u obrázku napsány tři věty, ke kterým je směřována otázka. Žáci si musí zvolit správnou odpověď, kterou do písanky zapíší. Buďto se rozhodují a odpovídají pouze ano či ne, nebo odpovídají větou. Na konci stránky je vždy zajímavá hádanka nebo otázka.

Druhý díl je navržen spíše jako procvičovací a školní sešit. Žáci zde mají prostor ke čtení, opisu a přepisu vět či krátkých textů, nebo píší diktáty. Pro žáky jsou připraveny rébusy nebo křížovky. I tato písanka je motivována obrázky. Na konci stránky se objevují jazykolamy, které si žáci zkouší zapamatovat a správně vyslovit. (viz příloha I)

Nakladatelství Fraus (JP)

Nakladatelství Fraus pro 2. ročník nemá samostatné písanky. Vydalo pouze pracovní sešit s písankou. Jsou to integrované pracovní učebnice čítanky, kde se jedna část věnuje komunikační a literární výchově a druhá část slouží jako písanka. Pracovní sešit je tedy kombinací tradičního sešitu k nácvičku psaní a pracovního sešitu k Čítance, na kterou těsně navazují. Jsou tam obsaženy úkoly zaměřené na rozvíjení samostatného písemného projevu žáka. Obsah pracovních sešitů dává žákům prostor pro jejich aktivitu, předkládá jim podněty k zamýšlení ve formě kvízů, křížovek či doplňovaček. (viz příloha E)

Nakladatelství Svět (Comenia Script)

Nakladatelství Svět připravilo pro 2. ročník písanky s názvem Umím psát na cestách ve dvou dílech. Žáci od druhého ročníku začínají psát se sklonem. Autorka písanky ukazuje nové tvary číslic a písmen. Žáci si podle sebe mohou vybrat, jaký tvar budou používat a zda budou psát se sklonem či nikoliv. Písanky jsou motivovány cestováním po celém světě. Objevuje se tu opakování písmen a je mu věnována vždy jedna stránka. V písance se vyskytují vysoká čísla, která žáci v 2. ročníku nezvládají a neumí přečíst (903 km, 137 m). (viz příloha G)

5.4 Písanky pro 3. ročník

Nakladatelství Nová škola (JP)

Písanky pro 3. třídu mají dva díly. Pomocné linky se objevují jen zřídka a sklonové linky vymizely úplně. V prvním díle se pomocné linky objevují buď jen pro malé písmeno, nebo pro velké písmeno. Ve druhém díle jsou pomocné linky jen jako náznak na polovinu prvního řádku. Objevuje se tam už převážně jen přepis a procvičuje se i psaní delších textů. Písanka je opět vhodně doplněna obrázky. Texty zařazené v písankách souvisí s učivem prvouky i s učivem mluvnice. (viz příloha D)

Nakladatelství Fraus (JP)

Pro 3. třídu Fraus vydal pouze pracovní sešit. V pracovních sešitech není prostor pro samotné procvičování písmen či slov jako tomu bylo ve 2. ročníku. Psaní je zde pouze jako součástí práce s textem. (viz příloha F)

Nakladatelství Svět (Comenia Script)

Písanka s názvem Putujeme za písmem, je určena pro žáky 3. až 9. ročníku. Velkým nedostatkem je, že v písance se žáci vůbec nesetkají s jednotázným písmem. Nemají možnost se ho naučit číst ani psát. Písanka pro žáky 3. ročníku je obsahově velice náročná. Písanka ukazuje různá písma od počátku do dnešní doby. Objevuje se znakový jazyk, slepecké písmo, Indické písmo a spoustu dalších zajímavostí. Tato písanka by se dala použít na 2. stupeň ZŠ, například do předmětu výtvarná výchova jako zajímavosti o písmu. (viz příloha H)

Praktická část

6 Cíle a výzkumné otázky

Od roku 2012 se v českých školách objevují dva typy písma. Písmo jednotažné, kterým se žáci učí psát už od roku 1932. Toto písmo prošlo s drobnými úpravami (zeštíhlením) do dnešní podoby. Druhý typ písma je Comenia Script, který MŠMT povolilo jako alternativní způsob psaní po dvouletém pilotním výzkumu z let 2010 – 2012. Písmo CS podporuje individualitu dětí.

6.1 Cíl výzkumu

Výzkum byl zaměřen na dva hlavní cíle:

1. Identifikovat způsoby psaní na 1. stupni základní školy s akcentem na zvolený typ písma.
2. Provést komparaci písanek pro výuku psaní v 1. období základní školy.

6.2 Výzkumné otázky

Abychom dosáhli jednotlivých cílů, stanovili jsme si výzkumné otázky:

Výzkumná otázka k cíli č. 1:

- a) Která varianta písma je při výuce na 1. stupni základní školy učiteli preferována a proč?

Výzkumné otázky k cíli č. 2:

- b) Které písanky poskytují větší rozsah pro procvičování nového písmena v počátku jeho osvojování?
- c) Jaké názory mají učitelé na různé typy písanek v 1. období základní školy?

7 Metodologie pedagogického výzkumu

V této části diplomové práce představíme pedagogický výzkum, jehož nástrojem byl použit strukturovaný rozhovor, analýza a anketa. Výzkum byl prováděn v roce 2015 a 2016.

7.1 Použité metody

Pro diplomovou práci jsme se rozhodli použít, jako výzkumný nástroj analýzu, strukturovaný rozhovor s učiteli a anketu v elektronické podobě s řediteli. Anketu jsme zvolili z důvodu zjištění, jaké písmo vyučují a kolik tříd mají na 1. stupni školy v Libereckém kraji. Jako nejvhodnější nástroj pro srovnání písanek byla zvolena analýza. K získání informací a názorů od různých skupin učitelů jsme zvolili nástroj, což je rozhovor.

7.1.1 Anketa

Anketa je průzkum názorů lidí prováděná dopisem a většinou jsou pokládány stručné otázky. (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Anketa>) V našem případě jsme použili dopis elektronickou formou. Dotazujeme se různé skupiny lidí – ředitelů škol v Libereckém kraji. Osloveno bylo 220 škol z Libereckého kraje.

Otázky byly položeny tak, aby ředitelé mohli stručně a rychle odpovědět.

1. Kolik tříd máte na prvním stupni?
2. Jaké písmo vyučujete na prvním stupni?

7.1.2 Analýza písanky jako edukačního media

Analýza neboli rozbor. Jejím cílem je identifikace důležitých vlastností částí celku, zjistit podstatu a zákonitosti částí. (<http://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/analyza>)

Písanky byly vybrány přímo k výzkumnému problému. Vedle klasických písanek vázaného písma byly zvoleny písanky od nakladatelství Fraus, Nová škola a Svět. Pro výzkum jsme zvolili písanky s analyticko – syntetickou metodou. Pouze u nakladatelství Fraus byla použita u nevázaného písma genetická metoda. Nakladatelství Fraus jinou metodu pro typ nevázaného písma nenabízí. (celá tabulka analýz viz Příloha A)

Pro analýzu písanek byly zvoleny tyto cíle.

- velikost písanky
- velikost okrajů a délky linek
- velikost řádků, velikost pomocných linek, poměr velkého a malého písmena
- délka řádků, srovnání stejných písmen
- průpravné cviky

- pomocné linky
- prostor pro obtahování písmena – velký tvar X základní tvar
- procvičování ve slabikách
- procvičování ve slovech
- využití obrázků
- nácvik čísel
- shodná slova v písankách pro nácvik
- prostor a využití přepisu
- prostor a využití opisu
- prostor pro procvičení nového písmena

7.1.3 Strukturovaný rozhovor

Strukturovaný rozhovor je proces, kdy dotazující přímo hovoří s respondentem. Rozhovorem se získají informace o postojích a názorech učitelů na písanky a určité písmo. Strukturovaný rozhovor je jasně veden předem připravenými otázkami. Přesně se dotazujeme respondenta a nasloucháme odpovědím. Strukturovaný rozhovor má samozřejmě své výhody, bohužel i také své nevýhody. Jako výhody mohu uvést přímý kontakt s dotazovaným, dovysvětlení otázek a doplnění od dotazovaného nebo i pozorování verbálních i neverbálních reakcí dotazovaného. Velkou nevýhodou je například časová náročnost a také méně respondentů. (Skutil, 2011, s. 89 - 91)

Aby byl rozhovor kvalitní, musela tomu předcházet precizní příprava předem daných otázek. (viz kapitola 1.2.2) Kritéria pro kladení otázek se jasně stanovila na začátku tvoření dotazníku. Otázky se musí vztahovat k cílům výzkumného problému, vhodně a jasně položené otázky, nenavádějící otázky. Uvažování nad problémem choulostivých a osobních dotazech, na které by dotazovaný nemusel chtít odpovídat. (ukázka rozhovoru viz Příloha B)

1. Kolik let vyučujete na ZŠ ?
2. Kolikrát jste učil/a 1. ročník?
3. Ve kterém ročníku vyučujete nyní?
4. Jaké písmo vyučujete?
5. Kdy jste poprvé získal/a informace o písmu Comenia Script a dalších typech nevázaného písma od nakladatelství Fraus nebo Nová škola?
6. Učil/a jste žáky písmo Comenia Script nebo jiný druh nevázaného písma od nakladatelství Fraus nebo Nová škola?

7. Jaký je Váš názor na tři varianty nevázaného písma. Které variantě písma dáváte přednost a proč?

8. Když se podíváte na různé druhy písanek, Comenia Script nebo i písanky jednotazného písma nebo nové písanky nevázaného písma. Jaký je váš názor na písanky pro 1. ročník? Se kterými se dětem bude lépe pracovat? A proč?

9. Zkuste vyjádřit negativa a pozitiva všech uvedených písanek pro první období základní školy.

POZITIVA

X

NEGATIVA

(Návodné otázky – Psaní na výšku nebo na šířku, otevírání písanek, náročnost písmen, obtahování písmen, obrázky)

7.2 Průběh výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo rozděleno do tří etap. Nejprve proběhla anketa v elektronické podobě. Jako druhá etapa byla podrobná analýza zkoumaných písanek. Nakonec byly tvořeny a nahrávány rozhovory s učiteli.

7.2.1 Průběh první etapy výzkumného šetření

První etapou byla zvolena anketa v elektronické podobě. V dopise jsme oslovili ředitele všech škol Libereckého kraje a požádali je o odpověď (viz kapitola 7.1.1). Nejdříve bylo zjišťováno, kolik tříd mají na prvním stupni a jaké písmo se na dané škole vyučuje. Byla jsem mile překvapena za velmi vstřícnou reakci oslovených ředitelů.

Dále byli osloveni učitelé, kteří učí písmo Comenia Script nebo písmo vázané. Z třiceti učitelů se ozvalo pouze deset, kteří byli ochotni se podílet na výzkumu.

7.2.2 Průběh druhé etapy výzkumného šetření

V druhé etapě jsme se zaměřili na podrobnou analýzu písanek. Stanovili jsme si kritéria (viz kapitola 7.1.2), co budeme hodnotit a od toho se potom odvíjel i cíl výzkumného problému a vytvoření dotazníku.

Na začátku jsme shromáždili všechny dostupné písanky od nakladatelství Svět, Nová škola a Fraus, které používáme v diplomové práci. Analýzu jsme tvořili z písanek pro 1. ročník základní školy, které jsou pro mě stěžejní.

Za pomoci měření v centimetrech jsem si určila: velikost písanky, okrajů, pomocných linek, řádků, poměr velkého a malého písmena, prostor pro obtahování písmena malého

či velkého a délky linek. Pomocí tabulek a vypsaných slov pro nácvik jsem zjišťovala, jaká jsou shodná slova v písankách. Jestli se většina známých slov objevuje ve všech typech písanek. Při důkladném prostudování všech písanek jsem do tabulky zapisovala zjištěná fakta k dalším kritériím (viz příloha A).

7.2.3 Průběh třetí etapy výzkumného šetření

Pro třetí etapu byl zvolen strukturovaný rozhovor, pro který bylo formulováno 9 otázek – z toho devátá otázka byla nejrozsáhlejší (viz 7.1.3).

Otázky strukturovaného rozhovoru vychází z provedené analýzy písanek a budou směřovány k učitelům 1. stupně základní školy. Obsahově se otázky zaměřují k cíli výzkumu.

Osobně byly domluveny schůzky. Při schůzce byl učitel požádán o audionahrávku. S nahráváním rozhovoru učitelé souhlasili a žádný z učitelů nebyl proti. Rozhovory byly zpracovány (viz příloha B) a vyhodnoceny (viz kapitola 8.3).

7.3 Charakteristika respondentů

V první podkapitole přiblížíme jednotlivé písanky a nakladatelství, která byla zvolena. V druhé podkapitole předložíme anketu oslovených ředitelů, zástupců škol a řadových učitelů. Ve třetí kapitole představíme jednotlivé učitele, kteří souhlasili spolupracovat.

7.3.1 Písanky dle nakladatelství

Nakladatelství Svět, které vydává písmo **Comenia Script**, se stalo velmi populárním na některých školách. Je to zjednodušené a nespojované písmo, které má pomoci dětem psát čitelněji. Tyto písanky jsou od první do třetí třídy. V první třídě před nácvikem psaní je i pomocná písanka pro rozcvičení ruky – Kreslím tvary. V písance pro 1. ročník, nazvané Umím psát, následuje samotný nácvik písmen. Umím psát na cestách je písanka určená pro 2. ročník. Poslední písanka je určena pro 3. až 9. ročník základní školy – Putujeme za písmem.

Nakladatelství Fraus od roku 2014 vydává nově písmo nevázané. Písanky jsou pro genetickou metodu a v době výzkumu byly vydány pouze pro 1. ročník. Pro jednotážné písmo jsou písanky i pro analyticko – syntetickou metodu. Pro 1. ročník má písanka 4 díly. Pro druhý a třetí ročník je písanka spojena už s pracovním sešitem k českému jazyku nebo k čítance.

Nakladatelství Nová škola vydává také novou řadu písanek – Píšeme tiskacím písmem. Písanky jsou pro první i druhý ročník a před samotným nácvikem písma je přípravná Písanka k Živé abecedě pro uvolňovací cviky a první základní písmena ve větším formátu. Potom následuje nácvik písma v menších písankách, které mají pro první ročník 4 díly. Písanky pro

jednotažné písmo jsou velmi podobné. Před samotným nácvikem písma se žáci nejprve setkají se sešitem Moje první psaní, potom následují 4 díly písanek. Nakladatelství Nová škola pro JP má navržené písanky pro 2. i 3. ročník. Pro oba ročníky se vždy jedná o 2 díly písanek.

7.3.2 Popis jednotlivých respondentů

Pro rozhovory jsme oslovili učitele, kteří učí jednotážené i nevázané písmo. Rozhovorů se zúčastnilo 10 respondentů, kde 6 dotazovaných učí jednotážené písmo a 4 dotazovaní učí nevázané písmo, Comenia Script. Z dotazovaných škol v Libereckém kraji, zatím nikdo nevyužil písanky od nakladatelství Fraus nebo Nová škola.

Učitelka A učí ve třetím ročníku na základní škole na vesnici, kde je devět tříd. Školu navštěvuje 151 žáků. Paní učitelka vyučovala pětkrát první třídu a na základní škole učí asi 22 let. Paní učitelka vyučuje JP a používá písanky od Nové školy. Nikdy nevyučovala nevázané písmo nebo písmo Comenia Script.

Učitelka B učí ve 2. ročníku na základní škole na menší vesnici, kde školu navštěvuje 139 žáků. Škola má devět tříd. Paní učitelka vyučovala dvakrát první třídu a na základní škole učí 13 let, ale ve školství se pohybuje už přes 20 let. Paní učitelka využívá písanky od Nové školy a vyučuje pouze JP. Nikdy nevyučovala nevázané písmo ani písmo Comenia Script.

Učitelka C je v dnešní době už asi 15 let na pozici ředitele školy na menší vesnické škole, kde je devět tříd a školu navštěvuje 158 žáků. Na základní škole vyučuje 30 let a 15 let vyučovala na 1. stupni, kde vyučovala první ročník asi osmkrát. Nyní vyučuje ve 4. třídě tělesnou výchovu, v 5. a 8. třídě výtvarnou výchovu a v 9. třídě dějiny umění. Také se věnuje žákům, kteří potřebují dyslektickou nápravu. Paní učitelka vyučovala pouze JP.

Učitel D učí na malotřídní škole na malé vesnici, kde je pouze první stupeň. Školu navštěvuje 35 žáků, kde jsou dvě třídy. Spojený první a druhý ročník v jedné třídě a třetí až pátý ročník v druhé třídě. Pan učitel vyučuje spojený první a druhý ročník. Na základní škole učí 31 let a první ročník vyučoval čtyřicetkrát. Učí JP a nikdy nevyučoval písmo Comenia Script.

Učitelka E učí na vesnické škole 4. ročník. Škola má devět tříd a navštěvuje ji 164 žáků. Paní učitelka vyučuje na základní škole 27 let. První třídu vyučovala přibližně sedmkrát. Učí pouze JP a nikdy nevyučovala písmo Comenia Script.

Učitelka F vyučuje 1. ročník na vesnici, kde je 9. tříd. Školu navštěvuje 169 žáků. Na základní škole učí 9 let a dvakrát vyučovala první třídu. Učí pouze JP a využívá písanky od Nové školy. Nikdy nevyučovala nevázané písmo nebo písmo Comenia Script.

Učitelka G vyučuje 3. ročník na městské škole. Škola má devět tříd, které navštěvuje 198 žáků. První ročník vyučovala přibližně sedmkrát nebo osmkrát a na základní škole vyučuje 21 let. Nyní vyučuje písmo Comenia Script třetím rokem.

Učitelka H vyučuje na městské škole. Škola má devět tříd s paralelními třídami. Školu navštěvuje 523 žáků. Na základní škole učí 1. ročník, kde učí písmo Comenia Script. První ročník nyní vyučuje podruhé a na základní škole je třetím rokem.

Učitelka I vyučuje na městské škole. Školu navštěvuje 223 žáků v devíti třídách. Na základní škole učí již čtvrtým rokem. První ročník učila jednou v loňském roce a nyní pokračuje do 2. ročníku a vyučuje písmo Comenia Script druhým rokem.

Učitelka J vyučuje na vesnické škole. Škola má devět tříd a navštěvuje ji 186 žáků. Na základní škole vyučuje druhým rokem, 2. ročník. První třídu vyučovala v loňském roce poprvé, kde začala i s písmem Comenia Script.

Na závěr byly anketa, analýzy i rozhovory vyhodnoceny.

8 Výsledky výzkumného šetření

Výsledky výzkumného šetření byly zaměřeny na identifikaci způsobu psaní na 1. stupni základní školy s akcentem na zvolený typ písma a komparaci písanek pro výuku psaní v 1. období základní školy.

8.1 Výsledky anketního šetření – výuka dle typu písma

První šetření se zaměřilo na počet škol a tříd, které učí písmo CS nebo JP. Zahrnuty byly základní školy, školy speciální i praktické. Byly získány výsledky z 95 škol (viz tabulka č. 1).

Tabulka 1 Výuka písma dle typu v Libereckém kraji

	Celkem tříd		Jednotážné písmo (JP)		Comenia Script (CS)	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1. ročník	158	100	146	92,4	12	7,6
2. ročník	160	100	154	96,2	6	3,8
3. ročník	145	100	139	95,9	6	4,1
4. ročník	139	100	135	97,1	4	2,9
5. ročník	137	100	132	96,4	5	3,6
Celkem škol	95	100	90	94,7	6	6,3
Celkem tříd	739	100	706	95,5	33	4,5

Z výsledků je zřejmé, že v Libereckém kraji stále převládá JP. Písmo CS zatím v Libereckém kraji využívá přibližně $\frac{1}{13}$ škol.

Z oslovených škol Libereckého kraje zatím nikdo nevyužil levnější alternativu písanek od nakladatelství Fraus nebo NŠ. Příčinou může být fakt, že výzkum byl pouhý rok po tom, co písanek byly schváleny a vydány MŠMT. Domnívám se, že zřejmě nebyly v podvědomí pedagogů a ředitelů rozšířeny. Písanek od nakladatelství Svět měly za sebou dvouletý pilotní výzkum a na trhu jsou od roku 2012.

Z tabulky dále můžeme vyčíst, že počet tříd podle písma je u JP docela vyrovnaný. Naproti tomu u písma CS tomu tak není. Vidíme, že v prvních ročnících se písmo CS objeví ve 12 třídách, kdežto u ostatních ročníků je to číslo poloviční či menší. Můžeme uvažovat,

zda počet tříd klesá nebo vzrůstá. V prvních letech, když se škola rozhodla přejít na písmo CS, potřebovala souhlas od rodičů budoucích prvňáčků. Od roku 2015 se již souhlas rodičů nevyžaduje. Škola si sama zvolí, jaký typ písma bude vyučovat, ale musí mít písmo CS uvedeno v školním vzdělávacím plánu. (<http://www.denik.cz>)

Ve většině škol jsou paralelní třídy. **Pouze u jedné školy**, kde byly čtyři první třídy, jsem zjistila, že ve dvou prvních třídách se učí JP a ve druhých učí písmo CS. Proto součet škol, neodpovídá. Musela jsem tuto školu započítat, jak u písma CS, tak i do JP.

8.2 Analýza písanek

Byly analyzovány písanky od nakladatelství Svět, Nová škola a Fraus.

8.2.1 Srovnání rozměrů vybraných písanek

Do této kapitoly jsou zahrnuta tato kritéria: výška a šířka písanky, vnější a vnitřní okraje, délka a výška řádků, velikost pomocných linek, velikost velkého a malého písmena (viz tabulka č. 2).

Pro srovnání byly vybrány písanky pro 1. ročník, 1. díl. V tabulce jsou uvedena jednotlivá kritéria v cm.

Tabulka 2 Analýza písanek v rozměrech

Kritéria	Jednotažné písmo		Nevázané písmo		
	uvedené údaje v cm				
	NŠ	F	NŠ	F	Svět - CS
Výška písanky	21	26	21	21	21
Šířka písanky	14,6	19,5	14,6	14,6	29,7
Vnější okraje	0,6	1	0,6	1,1	0,7
Vnitřní okraje	0,8	1	0,8	1	0,7
Délka řádků	13,3	11,9	13,3	12,5	13,4
Výška řádků	2,3	1,8	2,3	1,7	2,2
Velikost pomocných linek	1	0,6	0,8	0,7	0,8
Velikost velkého písmena	2	1,2	1,6	1,2	1,3
Velikost malého písmena	1	0,6	0,8	0,7	0,8

Z tabulky je zřejmé, že údaje se příliš neliší. Většina rozměrů je velmi podobná. Pouze u nakladatelství Svět je šířka písanky dvojnásobná (formát A4). Délka řádků pro

procvičení jednotlivých písmen je však stejná, jelikož vnitřní prostor písanky je rozdělen na dvě části (viz obr. 31).

Písanka pro JP u nakladatelství **Fraus** má atypický rozměr. Je vyšší o 5 cm a také šířka je skoro o 5 cm větší oproti zkoumaným písankám formátu A5. Délka řádků je však ze všech porovnávaných písanek nejkratší. Nakladatelství Fraus prostor písanky využívá nejen pro nácvik písmen a slabik, ale i pro zrakovou analýzu jednotlivých slov a k nácviku čtení.

Výška řádků je u písanek **Nové školy** největší, a to oproti písance od nakladatelství Fraus o 0,6 cm. U nakladatelství Nová škola se s každým dílem písanky zmenšují pomocné linky a s tím i velikost malého písmena o 0,1 cm. Ve čtvrtém díle je výška malého písmene 0,7 cm. Velikost pomocných linek ve všech případech odpovídá výšce malého písmene.

8.2.2 Osvojování písmen a číslic

V předchozí kapitole jsme měli údaje, které se daly měřit. Následující kritéria jsou neměřitelná, proto je uvádíme v této kapitole společně.

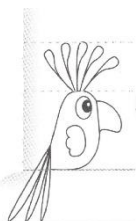
Písmena na konci řádku – všechny analyzované písanky měly na konci řádku písmena. Předloha pro leváky. Zakrývají si levou rukou předlohu na pravé straně písanky.

Nácvik číslic – písanky pro nevázané písmo zahrnují nácvik číslic. Při JP písanka od Nové školy nácvik číslic nezahrnuje – protože nácvik číslic je v Písance k Živé abecedě, kde jsou uvolňovací cviky a nácvik číslic. Fraus nácvik číslic má v prvním díle písanky.

Shodná slova – ve všech písankách se objevuje nácvik těchto stejných slov – máma, Míla, Ola, teta, Pepa, Ála, táta, Sam.

Obrázky – všechny písanky pro nevázané i JP mají obrázky. Jsou motivační a vhodně zařazeny. Žákovi usnadňují zapamatování jednotlivých písmen.

Jediná písanka od nakladatelství Fraus pro nevázané písmo využívá jen jediný obrázek – papouška. Obrázek papouška není motivační, slouží žákovi k vybavení výšky písmena. Možná ze začátku může být papoušek motivační, ale ke konci písanky může být až demotivující. Papoušek má hlavu, trup, chocholku na hlavě a ocas (obr. 24).

Obrázek 24, Papoušek

Hlava s trupem – základní výška malého písmena. Hlava s trupem a chocholka – základní výška velkého písmena, nebo malého s horní výškou. Hlava s trupem a ocasem – základní výška malého písmena s dolní délkou.

Opis – je pro žáky jednodušší. Všechny písanky ho využívají. Zpočátku se jedná o opis písmen, slabik, krátkých slov. Později se objevuje i opis krátkých vět.

Přepis – pro žáky náročnější, přesto většina písanek v 1. ročníku přepis zařazuje. Opět se postupuje od nejjednoduššího po složitější.

Prostor pro obtahování písmena – ve všech písankách jsou využívány řádky, kde se obtahuje nové písmeno, aby si žák zapamatoval a osvojil tvar. Žáci začínají od velkého tvaru po menší. Proto se i v písankách objevují řádky, kde si žáci obtahují nové písmeno ve velkém a potom pokračují a zmenšují tvar.

Počet písmen pro procvičení – pro porovnání jsme vybrali písmena malá i velká podle Tvarové skupiny písmen a číslic (viz obr. 1) od Pence. Z prvních devíti tvarových skupin jsme vybrali vždy jedno písmeno na ukázkou. (viz tabulka č. 3) Porovnání všech písmen v abecedě je uvedeno v příloze J.

Tabulka 3 Porovnání počtu písmen pro nácvik

Písmena	Jednotažné písmo		Nevázané písmo		
	počet písmen				
	NŠ	F	NŠ	F	Svět - CS
k	9	12	29	22	25
m	14	22	13	14	18
c	13	15	15	24	24
O	29	26	41	16	18
p	20	21	40	22	26
H	16	15	25	10	18
R	14	17	22	12	25
D	25	18	24	10	18
s	21	39	33	28	29

Pro zapamatování a zafixování správného tvaru písmena je důležitý počet písmen pro procvičení. Tabulka č. 3 ukazuje množství jednotlivých písmen pro nácvik. Jako kritérium pro

hodnocení písanek z hlediska procvičování nového písmena, jsme vzali v úvahu, že nadanému žákovi stačí 25 opakování.

Písmeno **k** je dostatečně procvičeno pouze u písanek od nakladatelství Nová škola pro nevázané písmo a nakladatelství Svět pro písmo Comenia Script. Naprosto nedostačující procvičování má písanka od nakladatelství Nová škola pro jednotažné písmo.

Písmeno **m** nemá dostačující prostor pro procvičení ani u jednoho nakladatelství. Největší počet opakování pro procvičení písmena má písanka od nakladatelství Fraus pro jednotažné písmo.

Písmeno **c** není dobře procvičeno ani v jedné písance. Ovšem u písanek od nakladatelství Fraus pro nevázané písmo a nakladatelství Svět je počet opakování 24, což bychom mohli brát jako dostačující.

Písanky pro jednotažné písmo a písanka od nakladatelství Nová škola má dostatečně procvičeno písmeno **O**. Nakladatelství Nová škola pro nevázané písmo má dokonce 41 opakování.

Písmeno **p** se ve všech písankách procvičuje více než 20 ×. Největší počet má opět písanka od nakladatelství Nová škola pro nevázané písmo.

I přes složitost písmena **H** u jednotažného písma, je počet opakování menší než 16. U nevázaného písma pouze vyhovuje písanka od nakladatelství Nová škola.

Písmeno **R**, které je v obtížné tvarové skupině z hlediska jednotažného písma, opět nemá dostatečné opakování ani u jednoho nakladatelství. Největší počet opakování se objevuje u nakladatelství Svět.

U písanek jednotažného písma je málo procvičeno písmeno **D**, které je pro nácvik obtížné. U nevázaného písma není nácvik tolik obtížný, ale žádná z písanek nemá dostatečný prostor pro procvičení.

Písmeno **s** je v písankách pro nevázané písmo dostatečně procvičeno. Počet opakování je ve všech případech větší než 28. U jediné písaneky od nakladatelství Nová škola pro jednotažné písmo je počet opakování nevyhovující.

8.2.3 Vzhled jednotlivých písanek

Na ukázkou jsme zvolili malé písmeno d, jak pro JP, tak i pro písmo CS.

Nakladatelství Nová škola – JP (viz obr. 25)

Obrázek 25, Pisanka pro JP, NŠ (Procházková 2014)

Nakladatelství NŠ využívá motivačního kresleného obrázku. Zprvu je zde procvičen větší tvar písmena, dále se zmenšuje na velikost v běžném psaní. Následuje nácvik slabik a krátkých slov. Leváci zde mají pomocné písmeno na konci řádku.

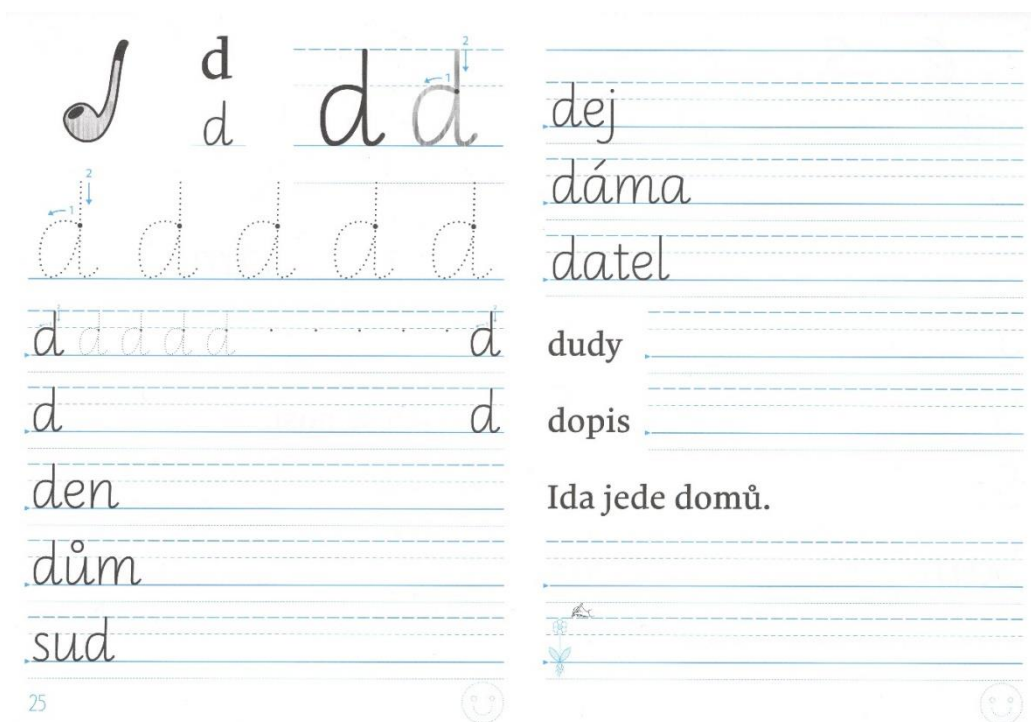
Nakladatelství Fraus – JP (viz obr. 26)

Obrázek 26, Pisanka pro JP, Fraus (Březinová, Havel, Standlerová 2007)

Nakladatelství Fraus používá nejen kreslený motivační obrázek, ale i černobílé fotografie s vyvozením první slabiky daného slova. Využívá procvičení jednotlivých těžších částí písmena pro snadnější nácvik. Není zde prostor pro nácvik slabik či krátkých slov. Na konci řádku je pomocné písmeno pro leváky.

Formát písanky se blíží formátu A4, přesto prostor pro nácvik písmen je stejný jako u ostatních písanek A5.

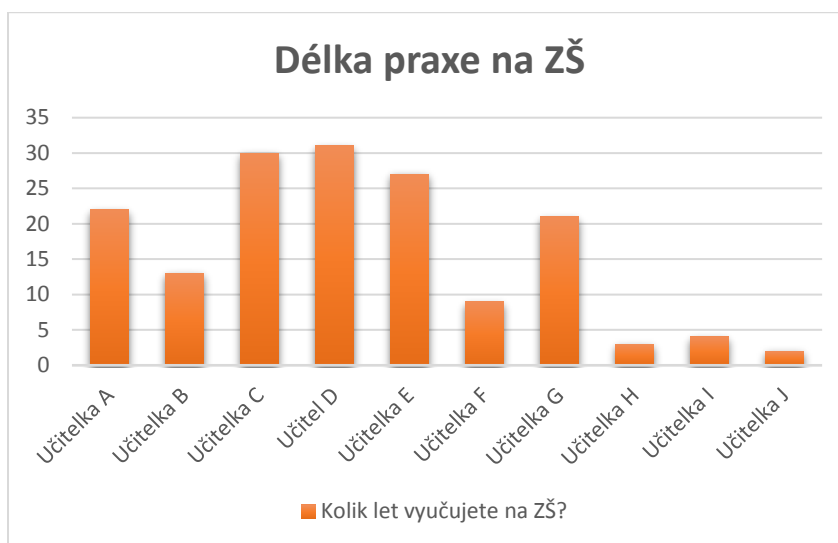
Obrázek 29, Písanka Comenia Script, Svět (Lencová 2012)

Nakladatelství Svět má motivační obrázky, které připomínají i tvar písmena. Využívají formát A4, který je rozdělen na půl. Řádky pro nácvik jednotlivých písmen jsou stejně dlouhé jako u formátu A5. Od nácviku písmena se přechází rovnou ke krátkým slovům, opisu slov, dále k přepisu slov i celých vět. Na konci řádku opět pomocné písmeno pro leváky.

8.3 Výsledky rozhovorů

Vyhodnocení otázek strukturovaného rozhovoru bude dle jejich zaměření. V této kapitole jsme se respondentů ptali na otázky:

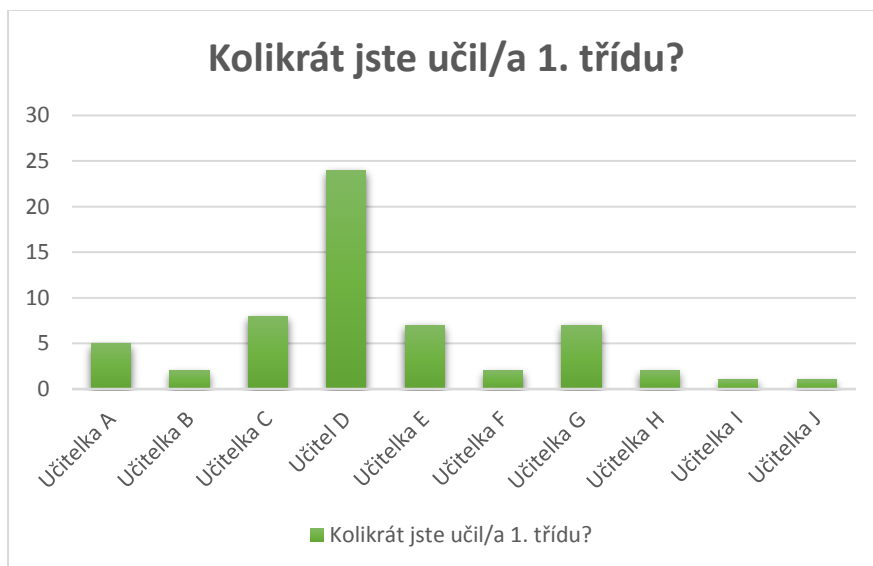
1. Kolik let vyučujete na ZŠ ?

Graf 1 Délka praxe na ZŠ

Z grafu vidíme, že 6 učitelů má praxi delší než 10 let, učitel D vyučuje na ZŠ 31 let. Ve 3 případech se jedná o učitelky začínající, s praxí menší než 5 let. Pro výzkum je dobré, že se rozhovorů zúčastnili učitelé začínající i učitelé s dlouhodobou praxí.

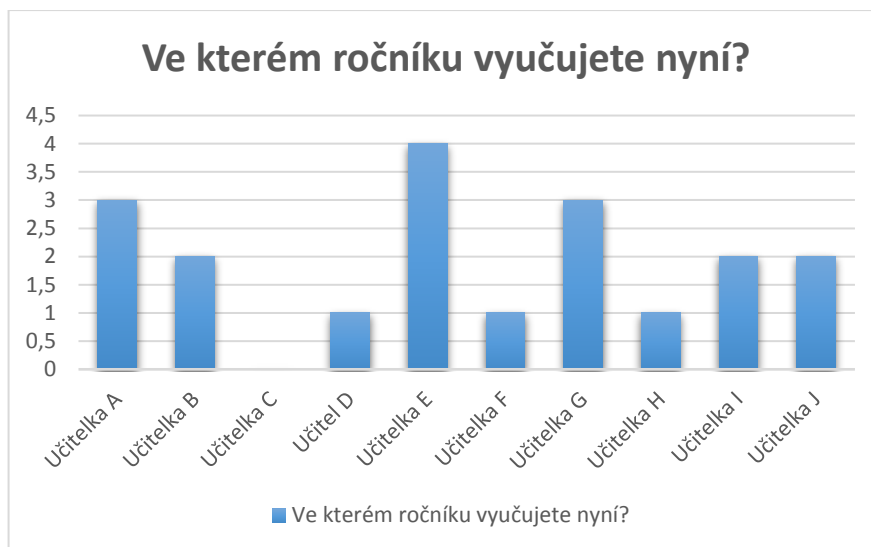
2. Kolikrát jste učil/a 1. ročník?

Graf 2 Kolikrát jste učil/a 1. ročník?

Učitel D vyučoval čtyřicetkrát první třídu. Je to dané tím, že učí na malotřídní škole, kde se spojuje zpravidla 1. a 2. ročník. U ostatních učitelů výuka v 1. ročníku vzhledem k jejich praxi není tak četná, protože se jedná o školy, kde učitelé své žáky vedou zpravidla od 1. do 3. ročníku.

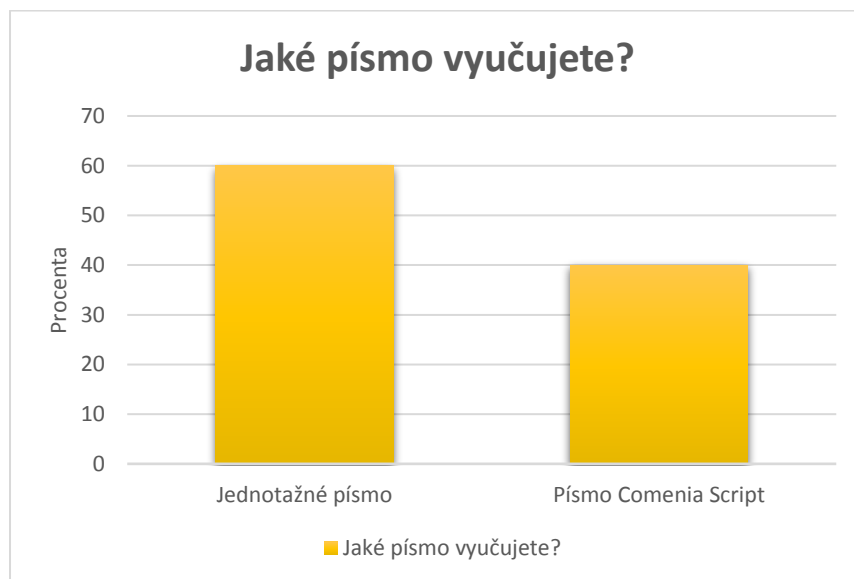
3. Ve kterém ročníku vyučujete nyní?

Graf 3 Ve kterém ročníku vyučujete nyní?

Učitelka C v současné době je na pozici ředitelky školy, proto se u ní neobjevil údaj, ve kterém ročníku vyučuje nyní. Učí ve více ročnících, ale různé předměty. Ve 4. ročníku tělesnou výchovu, v 5. a 8. ročníku výtvarnou výchovu a v 9. ročníku dějiny umění.

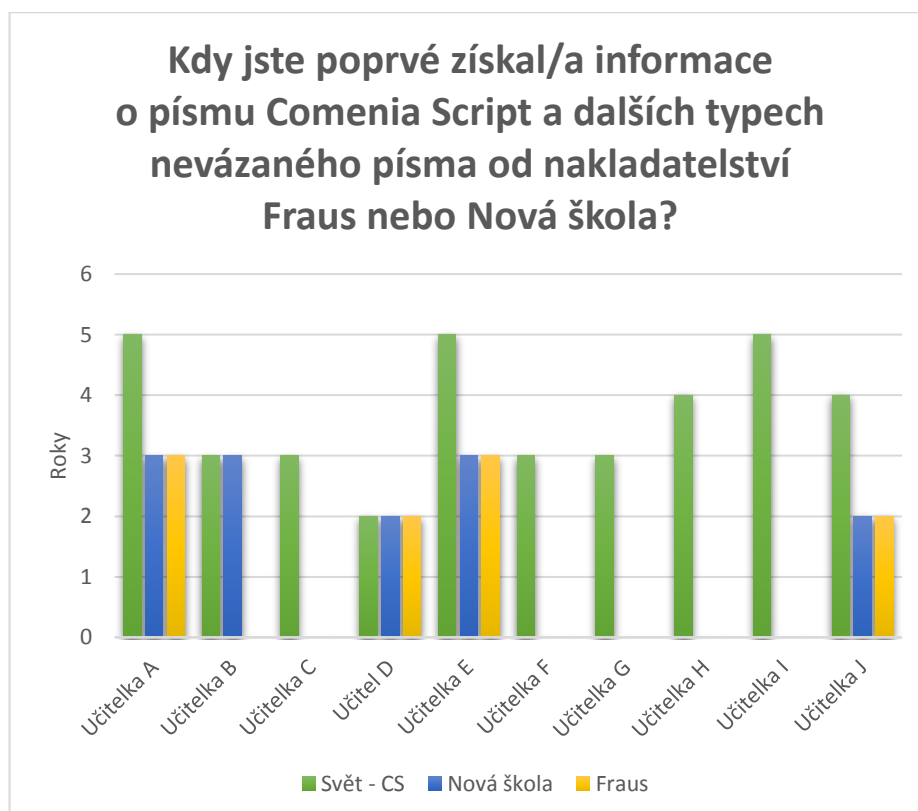
4. Jaké písmo vyučujete?

Graf 4 Jaké písmo vyučujete?

Zjistili jsme, že 60 % dotázaných učí JP a 40 % učí CS. Učitelky H, I a J po ukončení vysoké školy nastoupily na školy, kde se písmo CS vyučuje. Učitelka G nastoupila do nové práce, kde se vyučuje písmo CS, předtím vyučovala písmo JP.

5. Kdy jste poprvé získal/a informace o písmu Comenia Script a dalších typech nevázaného písma od nakladatelství Fraus nebo Nová škola?

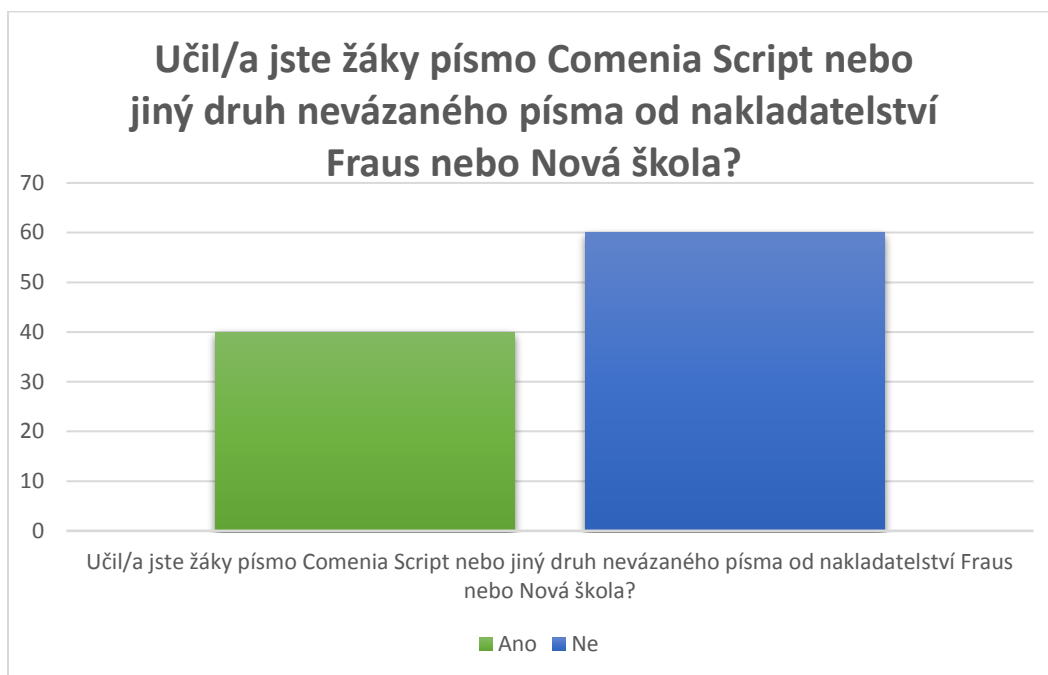

Graf 5 Informace o CS a dalších typech nevázaného písma

Zde jsme se dotazovali na výuku psaní písma CS nebo jiného druhu nevázaného písma a kdy se o tomto písmu a písankách dozvěděli.

Všichni dotázaní se o písmu CS dozvěděli před více než dvěma lety ze seminářů, médií či na vysoké škole. O písmu nevázaném od nakladatelství Fraus nebo NŠ vědělo 60 % dotázaných ze seminářů či médií. 40 % respondentů se setkala s písankami poprvé při výzkumu.

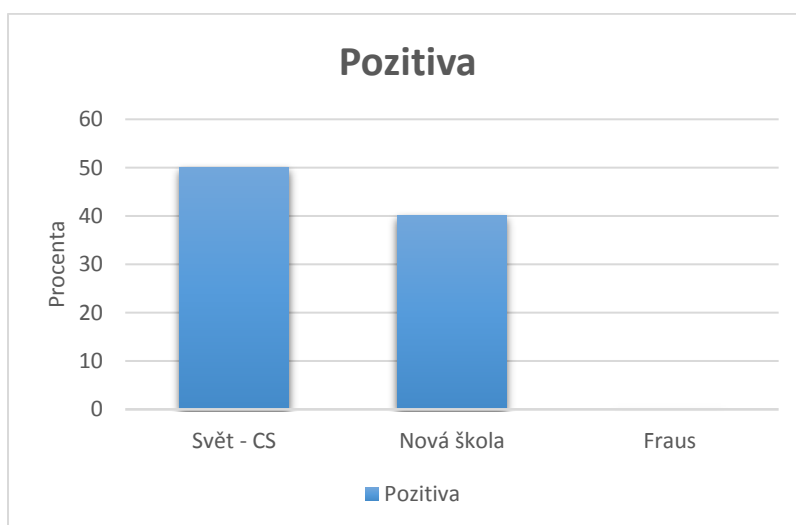
6. Učil/a jste žáky písmo Comenia Script nebo jiný druh nevázaného písma od nakladatelství Fraus nebo Nová škola?

Graf 6 Vyučované písmo

Z odpovědí dotázaných je patrné, že 40 % učí nevázané písmo CS a 60 % učí JP. Nikdo z dotazovaných neučí písmo od nakladatelství Fraus nebo Nové školy.

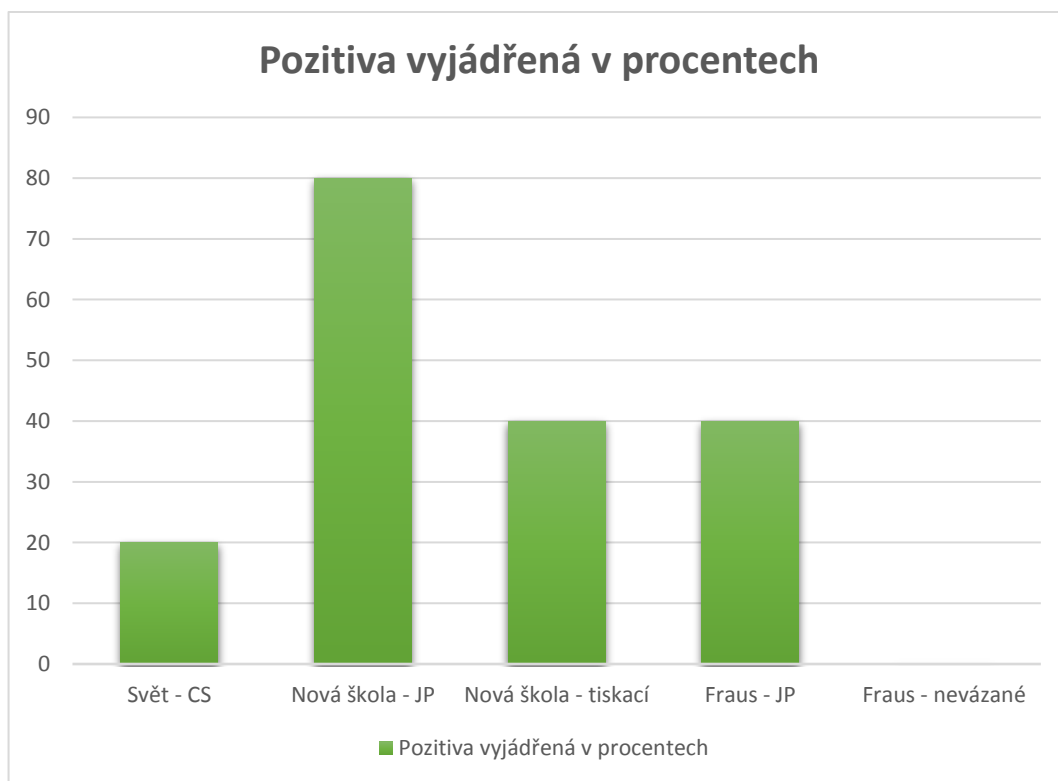
7. Váš názor na 3 varianty nevázaného písma. Které variantě písma dáváte přednost a proč?

Graf 7 Pozitiva psanek pro nevázané písmo

Na tuto otázku odpovídali pouze učitelé, kteří se s písankou už setkali, nebo si je jen v rychlosti prohlédli. Proto je celkový počet odpovědí 90 %. Vidíme, že u nakladatelství Fraus žádná pozitiva nejsou. Důvodem může být nebarevnost písanky, pouze genetická metoda nebo nevyužití motivujících obrázků. Paní učitelka C (nyní ředitelka) se mi k písankám nevyjádřila, jelikož dlouho neučila v prvních ročnících na prvním stupni a nedokázala posoudit, jaká písanka by byla nejvhodnější. Učitelé, kteří vyučují písmo CS, si stáli za písankou od nakladatelství Svět. Ostatním učitelům se líbila písanka od Nové školy, protože je v menším formátu (A5). Vhodně využívá obrázky. Je zařazeno písmo tiskací pro opakování a zároveň písmo jednotažné, aby se ho žáci naučili číst.

8. Když se podíváte na různé druhy písanek, Comenia Script nebo i písanky jednotažného písma nebo nové písanky nevázaného písma. Jaký je váš názor na písanky pro 1. ročník? Se kterými se dětem bude lépe pracovat? A proč?

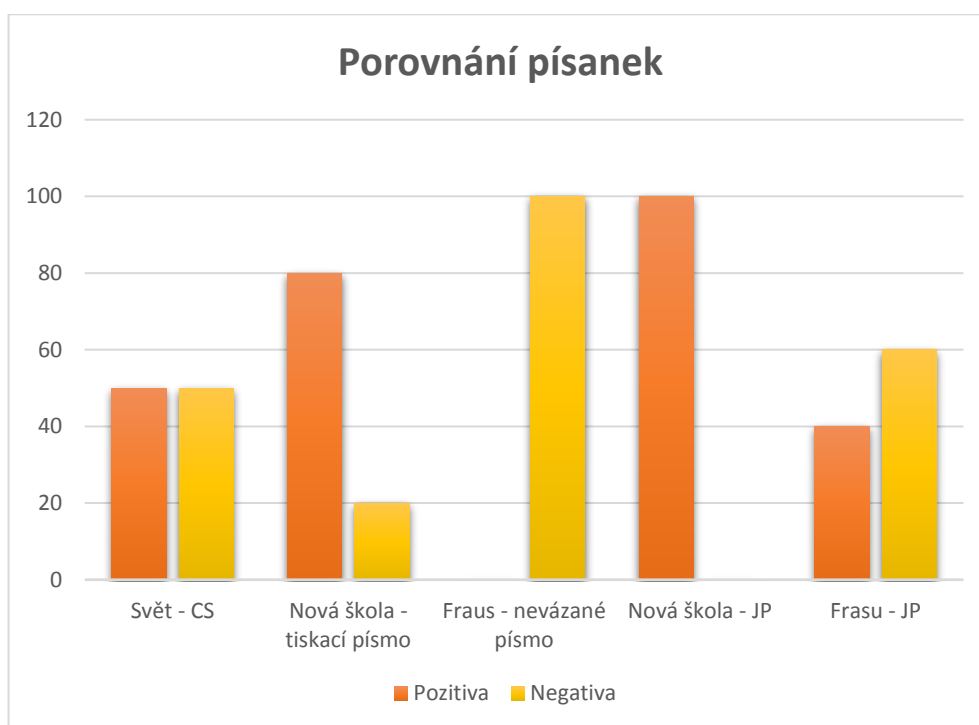
Graf 8 Pozitiva vyjádřená v procentech písanek pro 1. ročník

Velmi kladné hodnocení měla písanka od nakladatelství **Nová škola** pro jednotažné písmo. Pro žáky je atraktivní barevný obal a uvnitř písanky jsou obrázky, které jsou nejen motivační, ale mohou si je i vybarvit. Na podobný způsob je vytvořená i písanka od stejného nakladatelství pro nevázané písmo.

U nakladatelství **Fraus** pro **jednotážné písmo** je zajímavý netradiční formát písanky. Nakladatelství Fraus pro jednotážné písmo používá motivační obrázky i fotografie. U stejného nakladatelství, ale u nevázaného písma se žádná pozitiva nenašla. Písanka je chudá na obrázky i na barevné provedení. Někteří učitelé se zamýšleli, zda barevnost písanky není na škodu a neodvádí pozornost žáků od psaní.

Pozitivní hodnocení pro netradiční otevírání písanky měla písanka od nakladatelství **Svět** pro písmo **Comenia Script**. Ale zároveň to bylo i negativum, protože pro žáky může být matoucí převrácení písanky.

9. Porovnání písanek učitelem – pozitiva X negativa

Graf 9 Porovnání písanek v procentech

Na tomto grafu jsou oranžově vyznačena pozitiva a žlutě negativa písanek. U na první pohled je vidět oblíbenost písanek pro JP od nakladatelství Nová škola. Také vidíme spoustu negativ u písanky pro nevázané písmo od nakladatelství Fraus.

Většina učitelů vytýkala u písanky od nakladatelství **Fraus** u **nevázaného písma** nejvíce nepoužití motivujících obrázků, protože ve všech písankách mají použitý pouze jeden a ten samý obrázek – papoušek. Vysvětlením může být na první pohled nepochopení obrázku. Po prostudování metodiky se však dozvídáme, že obrázek papouška slouží k uvědomění

si velikosti písmena. (viz kapitola 7. 2. 2 - obrázky) Jediné pozitivum u této písanky bylo, že je přehledná.

U nakladatelství **Svět** pro písmo CS jsou pozitiva a negativa vyrovnaná. Jako **negativa** byla shledána: moc pomocných linek, které jsou tučně vyznačeny, různé tvary určitých písmen a číslic (např. k, 4, 3), 3. díl písanky zbytečný a pro 3. ročník nevhodný – hodil by se spíše na 2. stupeň jako rozšíření výtvarných dějin, vysoká cena a písanky pro 1. ročník jsou málo barevné. Jako negativum u některých učitelů byl i formát písanky a nešikovné přetáčení písanky, ale u jednoho učitele to bylo pozitivum, jelikož při žáky jsou přitažlivé jiné než klasické formáty písanek. **Pozitiva** byla: pro děti s SPU lepší na naučení a zapamatování tvarů – lepší čitelnost pro všechny, díky velikosti písanky větší rozmach ruky a netradiční rozměr.

Nakladatelství **Nová škola Píšeme tiskacím písmem**, mělo více pozitiv. Písmo je nejpodobnější tištěné formě, žáci se už od první třídy setkávají s JP, aby neměli problém ho přečíst, v písankách pro druhý ročník jsou věci navíc jako hádanky nebo rébusy, vhodně použity obrázky a grafika. Jediné co bylo **vytknuto**, že žáci začínají s uvolňovacími cviky a některými písmeny ve velkém formátu A4 a pak se hned přejde do malého formátu A5 a nacvičená písmena ve velkém musí hned zmenšit.

U nakladatelství **Fraus pro JP** bylo více negativ než pozitiv. **Negativa** byla: písanka je nepřehledná, přeplácaná, divný velký tvar (mezi formátem A4 a A5), černobílé fotky a obrázky. Na druhou stranu **pozitiva** byla: možnost vybarvování obrázků, úkoly na víc pro rychlejší žáky (křížovky, hádanky a rébusy), jednoduchá cvičení na pochopení a názornost díky fotografiím. Někteří učitelé si ale stěžovali, že písanka jim připomíná pracovní sešit. Písanka má být hlavně o psaní.

Nakonec písanky od nakladatelství **Nová škola pro JP**. Žádný z učitelů u těchto písanek neshledal **žádná negativa**. Učitelům se tyto písanky líbily, a kdyby si měli vybrat písanku, se kterou by chtěli pracovat, byla by to právě tato. **Pozitiva** byla: obsah je dostačující pro procvičování a nácvik nového písmena, kombinace různých úkolů, přehlednost, jednoduchost, dostatek místa pro obtahování písmena, malý formát A5, názorné obrázky, které so mohou žáci za odměnu vybarvit.

Závěr

V dnešní době i přes velký pokrok techniky, je písmo stále velmi důležitou součástí lidského dorozumívání. Písmo si od svého prvopočátku až do současné podoby prošlo velkými změnami. V českém školství největší změnu pocítujeme od roku 2012. Na školách se objevilo nové psací písmo- nespojované písmo Comenia Script. Protože se však jednalo nejprve o pilotní průzkum, byly pomůcky pro nové písmo Comenia Script pro školy finančně nákladné. Již od prvních chvil, kdy si písmo Comenia Script začíná hledat své místo na českých školách, má své příznivce, ale na druhé straně i řadu odpůrců. Pedagogové, psychologové ale i samotní rodiče hledají odpověď na otázku, zda bude písmo Comenia Script opravdu přínosem pro žáky v oblasti psaní. Proto se hned od počátku, kdy je spuštěn pilotní průzkum písma Comenia Script, objevuje snaha najít levnější variantu nespojovaného písma. Na český trh se tak dostávají písanky pro nevázané písmo od nakladatelství Nová škola a Fraus. Písanky těchto nakladatelství jsou alternativní variantou pro nevázané písmo za podstatně nižší ceny. Pro svou diplomovou práci jsem se rozhodla porovnat písanky pro první až třetí ročník na základní škole.

V teoretické části jsou podány informace o vývoji písma a základní přehled o současných typech písma, která jsou povolena a schválena MŠMT. Je zde názorně vidět různorodost prvků pro jednotažné a nevázané písmo. Dále je stručně popsán raný školní věk a jsou uvedeny a konkrétně popsány písanky pro jednotažné i nevázané písmo pro první až třetí ročník základní školy.

Pro praktickou část jsem si vytyčila cíle *Identifikovat způsoby psaní na 1. stupni základní školy s akcentem na zvolený typ písma a provést komparaci písanek pro výuku psaní v 1. období základní školy* a k nim jsem si definovala výzkumné otázky. V praktické části jsem se zabývala anketou, analýzou a strukturovanými rozhovory. Výzkum byl veden s řediteli základních škol a pedagogy, kteří vyučují na 1. stupni základní školy.

Výzkumná otázka k prvnímu cíli a) *Která varianta písma je při výuce na 1. stupni základní školy učiteli preferována a proč?* zjišťuje údaje získané od ředitelů základních škol v Libereckém kraji. Z výzkumu vyplývá, že většina škol v Libereckém kraji vyučuje jednotažné písmo a pouhých šest procent vyučuje písmo Comenia Script. Levnější varianty písanek od nakladatelství Nová škola nebo Fraus se na školách v době výzkumu zatím nevyžívaly. To může souviset i s tím, že v roce 2015, kdy byl výzkum prováděn, byly nové cenově dostupnější písanky pro nevázané písmo na trhu pouhý rok. Na otázku *Proč vyučují*

dané písmo? většina ředitelů odpovídala, že na jejich škole učí písmo jednotažné. Ředitelé se přiklání k tradičnímu jednotažnému písmu, které je léty prověřené. Zatím čekají, jak se situace vyvine, nechtějí se pouštět do novinek.

Druhým cílem bylo *Provést komparaci písanek pro výuku psaní v 1. období základní školy*, a k tomu byly zvoleny dvě výzkumné otázky. Odpověď na výzkumnou otázku b) *Které písanky poskytují větší rozsah pro procvičování nového písmena v počátku jeho osvojování?* jsme tvořili na základě analýzy daných kritérií: velikost písanky, velikost okrajů a délky linek, velikost řádků, velikost pomocných linek, poměr velkého a malého písmene, délka řádků, srovnání stejných písmen, průpravné cviky, pomocné linky, prostor pro obtahování písmena, procvičování ve slabikách, procvičování ve slovech, využití obrázků, nácvik čísel, shodná slova v písankách pro nácvik, prostor a využití přepisu, prostor a využití opisu, prostor pro procvičení nového písmena. Jako nejvhodnější pro nácvik nových písmen jsme vyhodnotili písanku od nakladatelství Svět pro písmo Comenia Script. Na nácvik nového písmena je u této písanky v průměru dvacet opakování. Z analýzy pro opakování nových písmen vyšla dobře i písanka od nakladatelství Nová škola pro nevázané písmo.

Na druhou výzkumnou otázku c) *Jaké názory mají učitelé na různé typy písanek v 1. období základní školy?* odpovídali učitelé ve strukturovaném rozhovoru. Oslovení učitelé se shodli, že v písance pro jednotažné písmo od nakladatelství Nová škola je dostatek prostoru pro procvičení písmen a líbily se jim vhodně zařazené motivační obrázky k danému písmenu. Učitelky, které v současné době učí písmo Comenia Script, by si v případě, že by mohly vybrat a zvolit jaké písmo by chtěly vyučovat, vybraly písmo jednotažné. K hlavním důvodům podle nich patří to, že žákům dělají problémy mezery mezi slovy, neoddělují správně slova, text je pro ně nesrozumitelný. Učitelé se dále shodli, že nevidí užitečnost zavádění nového písma do škol. Pro většinu učitelů je písmo jednotažné instinktivní záležitostí. Uvádějí, že rozvíjí v dětech tvořivost a podporuje rozvoj jejich osobnosti.

Z výsledků výzkumného šetření můžeme usoudit, že písanky od Nové školy jak pro písmo jednotažné tak i pro písmo nevázané, jsou pro žáky na prvním stupni velmi dobře navrženy. Je potřeba vzít v úvahu, že výzkum byl zaměřen pouze na písanky od nakladatelství, která navrhla písmo jednotažné a zároveň i nevázané. Na trhu je samozřejmě mnoho dalších písanek od různých nakladatelů, které do výzkumu zahrnuty nebyly, protože nabízí písanky jen pro jednotažné písmo. Ale žádná z písanek dostupných na trhu neposkytuje prostor pro větší počet opakování nových písmen tak, aby vyhovovala i žákům méně nadaným.

Díky této práci jsem získala nejen přehled o písankách a zkušenostech pedagogů s nimi, ale také hlubší vhled do problematiky typů písma což považuji za důležité nejen pro svou budoucí profesi, ale věřím, že závěry mé diplomové práce mohou pomoci také začínajícím i dalším učitelům při rozhodování, jaký druh písanky si zvolit pro své žáky. Nabízí jim pohled na vzhled i uspořádání jednotlivých písanek a názory zkušených i začínajících učitelů.

Seznam použitých zdrojů

- Analýza, 2015. In: ABZ. cz: slovník cizích slov-on-line hledání [online].
- [vid. 23. 7. 2016]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/analyza>
- Anketa, 2015. In: WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie [online]. [vid. 26. 6. 2013]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Anketa>
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., 2006. Rozvoj grafomotoriky: jak rozvíjet kreslení a psaní. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-0977-9.
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., 2010. Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy. Brno: Computer Press. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-2569-4.
- BŘEZINOVÁ, L., HAVEL, J., STADLEROVÁ, H., 2007a, Písanka 1: pro integrovaný nácvik psaní a čtení pro 1. ročník základní školy. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-650-5.
- BŘEZINOVÁ, L., HAVEL, J., STADLEROVÁ, H., 2007b, Písanka 2: pro integrovaný nácvik psaní a čtení pro 1. ročník základní školy. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-651-2.
- BŘEZINOVÁ, L., HAVEL, J., STADLEROVÁ, H., 2007c, Písanka 3: pro integrovaný nácvik psaní a čtení pro 1. ročník základní školy. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-652-9.
- BŘEZINOVÁ, L., HAVEL, J., STADLEROVÁ, H., 2007d, Písanka 4 pro integrovaný nácvik psaní a čtení pro 1. ročník základní školy. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-653-6.
- BŘEZINOVÁ, M., 2014. Spor o školní písmo. Comenia Script má levnější konkurenci. [online]. [vid. 18. 5. 2014]. Dostupné z: [http://zpravy.idnes.cz/spor-o-pismo-comenia-script-dfh /domaci.aspx?c=A140517_2065377_domaci_cen](http://zpravy.idnes.cz/spor-o-pismo-comenia-script-dfh/domaci.aspx?c=A140517_2065377_domaci_cen)
- Comenia Script, 2015. In: WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie [online]. [vid. 24. 10. 2015]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Comenia_Script
- ČAPKA, F., SANTLEROVÁ, K., 1994. Stručný vývoj písma. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-0917-9.

- Deník [online]. [vid. 21. 10. 2015]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/pismo-comenia-script-se-aktualne-uci-na-200-zakladnich-skol-20151021.html
- DOLEŽALOVÁ, A. B., NOVOTNÝ, M., 2014a. Písanka k Živé abecedě: Píšeme tiskacím písmem pro 1. ročník základní školy. 1. vyd. Brno: Nová škola. ISBN 859-56-0670-054-3.
- DOLEŽALOVÁ, A. B., NOVOTNÝ, M., 2014b. Písanka ke slabikáři 1. díl: Píšeme tiskacím písmem pro 1. ročník základní školy. 1. vyd. Brno: Nová škola. ISBN 859-56-0670-055-0.
- DOLEŽALOVÁ, A. B., NOVOTNÝ, M., 2014c. Písanka ke slabikáři 2. díl: Píšeme tiskacím písmem pro 1. ročník základní školy. 1. vyd. Brno: Nová škola. ISBN 859-56-0670-056-7.
- DOLEŽALOVÁ, A. B., NOVOTNÝ, M., 2014d. Písanka ke slabikáři 3. díl: Píšeme tiskacím písmem pro 1. ročník základní školy. 1. vyd. Brno: Nová škola. ISBN 859-56-0670-057-4.
- DOLEŽALOVÁ, A. B., NOVOTNÝ, M., 2015. Písanka pro 2. ročník základní školy 1. díl: Píšeme tiskacím písmem. 1. vyd. a 1. dotisk. Brno: Nová škola.
- DOLEŽALOVÁ, A. B., NOVOTNÝ, M., 2016. Písanka pro 2. ročník základní školy 2. díl: Píšeme tiskacím písmem. 1. vyd. Brno: Nová škola.
- DOLEŽALOVÁ, J., 2001. Současné pohledy na výuku elementárního čtení a psaní. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-100-7.
- FASNEROVÁ, M., 2012. Vybrané kapitoly z elementárního čtení a psaní. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3143-7.
- FASNEROVÁ, M., 2014. Současné předlohy písma na primární škole jako součást reformy ve školství. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3992-1.
- GAVORA, P., 2010. Úvod do pedagogického výzkumu. 2. rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HORÁKOVÁ, Z., 2002. Písanka 2. díl pro 3. ročník základní školy. 1. vyd. Brno: Nová škola. ISBN 80-7289-048-4.

- HORÁKOVÁ, Z., PROCHÁZKOVÁ, E., 2014. Písanka 1. díl pro 3. ročník základní školy. Brno: Nová škola Brno.
- JOHNOVÁ, J., Jak správně psát-jak správně kreslit [online]. [vid. 26. 8. 2015]. Dostupné z: <http://www.jak-spravne-psat.cz/>
- KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., ŘEHÁČKOVÁ, A., 2009a. Český jazyk 3: pracovní sešit 1 pro základní školy. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-858-5.
- KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., ŘEHÁČKOVÁ, A., 2009b. Český jazyk 3: pracovní sešit 2 pro základní školy. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-859-2.
- KOSOVÁ, J., ŘEHÁČKOVÁ, A., 2008a, Český jazyk 2: pracovní sešit 1 pro základní školy. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-718-2.
- KOSOVÁ, J., ŘEHÁČKOVÁ, A., 2008b, Český jazyk 2: pracovní sešit 2 pro základní školy. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7238-719-9.
- KOZLÍK, J., VÁCLAVÍK, V., NOVÁČKOVÁ, J., 1998. Směřování k základní škole zítřka. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-536-4.
- KŘIVÁNEK, Z., WILDOVÁ, R., 1998. Didaktika prvopočátečního čtení a psaní. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-86039-55-2.
- LENCOVÁ, R., 2007. Rozhovory o písmu rukopisném. Praha: Svět. Kaligrafie. ISBN 978-80-902986-8-2.
- LENCOVÁ, R., 2012a, Umím psát 1 analyticko-syntetická metoda: písanka pro 1. ročník základní školy s psacím písmem Comenia Script. 3. upravené vyd. Praha: Svět.
- LENCOVÁ, R., 2012b, Umím psát 2 analyticko-syntetická metoda: písanka pro 1. ročník základní školy s psacím písmem Comenia Script. 3. upravené vyd. Praha: Svět.
- LENCOVÁ, R., 2013, Kreslím tvary Comenia Script: písanka – cviky pro 1. ročník základní školy. 3. upravené vyd. Praha: Svět.
- LENCOVÁ, R., 2015a, Umím psát na cestách 1: písanka pro 2. ročník základní školy s psacím písmem Comenia Script. 2. vyd. Praha: Svět.
- LENCOVÁ, R., 2015b, Umím psát na cestách 2: písanka pro 2. ročník základní školy s psacím písmem Comenia Script. 2. vyd. Praha: Svět.

- LENCOVÁ, R., 2015c, Putujeme za písmem: písanka pro 3. až 9. ročník základní školy s psacím písmem Comenia Script. 2. vyd. Praha: Svět.
- LENCOVÁ, R., 2015. Písmo Comenia Script [online]. [vid. 12. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.lencova.eu/>
- Motorika [online]. 2016. [vid. 5. 9. 2015]. Dostupné z: <http://www.donbosco.cz/rec/motorika/>
- PENC, V., 1961. Metodika psaní. 2. nezměněné vyd. Praha: SPN.
- PROCHÁZKOVÁ, E., 2013. Moje první psaní pro 1. ročník základního vzdělávání. 4. vyd. a 3. dotisk. Brno: Nová škola. ISBN 978-80-7289-369-0.
- PROCHÁZKOVÁ, E., 2014a. Písanka 1 pro 1. ročník základního vzdělávání. 5. vyd. Brno: Nová škola.
- PROCHÁZKOVÁ, E., 2014b. Písanka 2 pro 1. ročník základního vzdělávání. 5. vyd. Brno: Nová škola.
- PROCHÁZKOVÁ, E., 2014c. Písanka 3 pro 1. ročník základního vzdělávání. 5. vyd. Brno: Nová škola.
- PROCHÁZKOVÁ, E., 2014d. Písanka 4 pro 1. ročník základního vzdělávání. 5. vyd. Brno: Nová škola.
- PROCHÁZKOVÁ, E., HORÁKOVÁ, Z., JANÁČKOVÁ, Z., 2007a. Písanka 1. díl pro 2. ročník základní školy. 1. vyd. Brno: Nová škola. ISBN 80-7289-038-7.
- PROCHÁZKOVÁ, E., HORÁKOVÁ, Z., JANÁČKOVÁ, Z., 2007b. Písanka 2. díl pro 2. ročník základní školy. 1. vyd. Brno: Nová škola. ISBN 80-7289-039-5.
- Serif, 2016. In: WIKIPEDIE – otevřená encyklopedie [online]. [vid. 1. 3. 2016]. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Serif>
- SKLENÁŘOVÁ, M., 2014a. Písanka 1: nevázané písmo pro 1. ročník základní školy: český jazyk – genetická metoda. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7489-004-8.
- SKLENÁŘOVÁ, M., 2014b. Písanka 2: nevázané písmo pro 1. ročník základní školy: český jazyk – genetická metoda. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7489-005-5.
- SKLENÁŘOVÁ, M., 2014c. Písanka 3: nevázané písmo pro 1. ročník základní školy: český jazyk – genetická metoda. 1. vyd. Plzeň: Fraus. ISBN 978-80-7489-006-2.

- SKORUNKOVÁ, R., 2007. Úvod do vývojové psychologie. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-956-4.
- SPILKOVÁ, V., 2005. Proměny primárního vzdělávání v ČR. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-942-9.
- ŠVINGALOVÁ, D., 2006. Úvod do vývojové psychologie. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7372-057-4. WILDOVÁ, R., 2002. *Aktuální problémy didaktiky prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-7290-103-6.
- VODIČKA, I., Leváci a leváctví – stránky o levácích a leváctví nejen pro rodiče, učitele a leváky [online]. [vid. 5. 5. 2015]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <http://www.levactvi.cz/>
- VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ V PRAZE. 2006. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. 1. vyd. a 2. dotisk. Praha: Tauris. ISBN 80-87000-02-1.
- WILDOVÁ, R., 2002. *Aktuální problémy didaktiky prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-7290-103-6.

Seznam příloh

Příloha A: Tabulky analýz pro písanky 1. ročníků

Příloha B: Ukázka rozhovoru – učitelka I

Příloha C: Ukázka písanky nakladatelství Nová škola JP (2. třída)

Příloha D: Ukázka písanky nakladatelství Nová škola JP (3. třída)

Příloha E: Ukázka písanky nakladatelství Fraus JP (2. třída)

Příloha F: Ukázka písanky nakladatelství Fraus JP (3. třída)

Příloha G: Ukázka písanky nakladatelství Svět (2. třída)

Příloha H: Ukázka písanky nakladatelství Svět (3. třída)

Příloha I: Ukázka písanky nakladatelství Nová škola Píšeme tiskacím písmem (2. třída)

Příloha J: Tabulka pro počet opakování nácvičku nových písmen

Příloha A: Tabulky analýz pro písanky 1. ročníků

ANALÝZA PÍSANEK - nevázané písmo, 1. třída

Velikost písanky (výška/šířka)

Díl	Nová škola	Fraus (GM)	Comenia Script
0	29,7/21		21/29,7
1	21/14,6	21/14,6	21/29,7
2	21/14,6	21/14,6	21/29,7
3	21/14,6	21/14,6	

Velikost okrajů - vnější/vnitřní

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	1,5/2		0,7/0,7
1	0,6/0,8	1,1/1	0,7/0,7
2	0,6/0,8	1,1/1	0,7/0,7
3	0,6/0,8	1,1/1	

Délky linek

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	17		28
1	13,3	12,5	13,4
2	13,3	12,5	13,4
3	13,3	12,5	

Údaje jsou uváděny v centimetrech

Velikost řádků - výška/délka

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	3,3/17		3,3/28
1	2,3/13,3	1,7/12,5	2,2/13,4
2	2,3/13,3	1,7/12,5	2,2/13,4
3	2,3/13,3	1,7/12,5	

Velikost pomocných linek

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	1		0
1	0,8	0,7/0,5	0,8/0,5
2	0,8	0,7/0,5	0,8/0,5
3	0,8	0,7/0,5	

Velikost velkého/malého písmene

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	2/1		
1	1,6/0,8	1,2/0,7	1,3/0,8
2	1,6/0,8	1,2/0,7	1,3/0,8
3	1,6/0,8	1,2/0,7	

Průpravné cviky - zahrnuty všechny prvky

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	Pouze uvolňovací cviky		Ano
1			
2			
3			

Údaje jsou uváděny v centimetrech

Pomocné linky - kolik prostoru

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	Celá 1. třída		Celá 1. třída
1	Celá 1. třída	Celá 1. třída	Celá 1. třída
2	Celá 1. třída	Celá 1. třída	Celá 1. třída
3	Celá 1. třída	Celá 1. třída	

Prostor pro obtahování písmen - velký tvar/základní tvar (velké písmeno)

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	3 cm, 2 řádky/ 2 cm, 1 řádek		
1	1 písmeno, 2,3 cm/1 písmeno, 1,6 cm	Není/1 řádek, 1,2 cm	2,7 cm, 1 řádek/1,2 cm, 0,5 řádku
2	1 písmeno, 2,3 cm/1 písmeno, 1,6 cm		1,8 cm, 1 řádek/0,8 cm, 0,5 řádku
3	1 písmeno, 2,3 cm/1 písmeno, 1,6 cm	Není/1 řádek, 1,2 cm	

Prostor pro obtahování písmen - velký tvar/základní tvar (malé písmeno)

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	3 cm, 2 řádek/ 1 cm, 1 písmeno		
1	1 řádek, 2,3 cm/1 písmeno, 0,8 cm		1,8 cm, 1 řádek/0,8 cm, 0,5 řádku
2	1 řádek, 2,3 cm/1 písmeno, 0,8 cm	Není/1 řádek, 0,7	1,8 cm, 1 řádek/0,8 cm, 0,5 řádku
3	1 řádek, 2,3 cm/1 písmeno, 0,8 cm	Není/1 řádek, 0,7	

Písmena na konci řádku - pomoc pro leváky

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	Ano		
1	Ano	Ano	Ano
2	Ano	Ano	Ano
3	Ano	Ano	

Procvičování ve slabikách (kolik řádků)

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	Počet se liší podle naučených písmen		
1	2 řádky	0	Počet se liší podle naučených písmen
2	0	0	Počet se liší podle naučených písmen
3	0	0	

Procvičování ve slovech (kolik řádků, nové písmeno)

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	Pouze slabiky		
1	1	1	Počet se liší podle naučených písmen
2	Podle naučených písmen	1	Počet se liší podle naučených písmen
3	Podle naučených písmen	1	

Využití obrázků

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	Ano		Ano
1	Ano	Ne	Ano
2	Ano	Ne	Ano
3	Ano	Ne	

Nácvik čísel

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	Ano		Ne
1	Ano	Ano	Ano
2	Ano	Ano	Ano
3	Ano	Ano	

Shodná slova v písankách pro nácvik

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0			
1	Ano	Ano	Ano
2	Ano	Ano	Ano
3	Ano	Ano	

Přepis

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	Ne		
1	Ne	Ne	Ano
2	Ne	Ne	Ano
3	Ne	Ano	

Opis

Díl	Nová škola	Fraus	Comenia Script
0	Ano		
1	Ano	Ano	Ano
2	Ano	Ano	Ano
3	Ano	Ano	

ANYLÝZA PÍSANEK - jednotažné písmo, 1. třída

Velikost písanky (výška/šířka)

Díl	Nová škola	Fraus
0	29,7/21	
1	21/14,6	26/19,5
2	21/14,6	26/19,5
3	21/14,6	26/19,5
4	21/14,6	26/19,5

Velikost okrajů - vnější/vnitřní

Díl	Nová škola	Fraus
0	2,1/1,7	
1	0,6/0,8	1/1
2	0,6/0,8	1/1
3	0,6/0,8	1/1
4	0,6/0,8	1/1

Délky linek

Díl	Nová škola	Fraus
0	17,3	
1	13,3	11,9
2	13,3	11,9
3	13,3	11,9
4	13,3	11,9

Velikost řádků - výška/délka

Díl	Nová škola	Fraus
0	3,1/17,3	
1	2,3/13,3	1,8/11,9
2	2,3/13,3	1,8/11,9
3	2,3/13,3	1,8/11,9
4	2,3/13,3	1,8/11,9

Velikost pomocných linek

Díl	Nová škola	Fraus
0		
1	1/1	0,6/0,6
2	0,8/0,8	0,6/0,6
3	0,7/0,7	0,6/0,6
4	0,7/0,7	0,6/0,6

Údaje jsou uváděny v centimetrech

Velikost velkého a malého písmene

Díl	Nová škola	Fraus
0		
1	2/1	1,2/0,6
2	1,6/0,8	1,2/0,6
3	1,4/0,7	1,2/0,6
4	1,4/0,7	1,2/0,6

Průpravné cviky - zahrnutý všechny prvky

Díl	Nová škola	Fraus
0	Ano	
1	Ano	Ano
2	Ne	Ano
3	Ne	Ano
4	Ne	Ano

Pomocné linky - kolik prostoru

Díl	Nová škola	Fraus*
0		
1	Celá 1. třída	Celá 1. třída
2	Celá 1. třída	Celá 1. třída
3	Celá 1. třída	Celá 1. třída
4	Celá 1. třída	Celá 1. třída

Prostor pro obtahování písmen - velký tvar/základní tvar (velké písmeno)

Díl	Nová škola	Fraus
0	nácvik čísel	
1	Není/2 cm, 1 písmeno	Není
2	2,4 cm, 1 písmeno/1,6 cm, 1 písmeno	1,8 cm, 1 řádek/1,2 cm, 1 řádek
3	2 cm, 1 písmeno/1,4 cm, 1 písmeno	1,8 cm, 1 řádek/1,2 cm, 0,5 řádku
4	2 cm, 1 písmeno/1,4 cm, 1 písmeno	Není/1,2 cm, 1 řádek

Prostor pro obtahování písmen - velký tvar/základní tvar (malé písmeno)

Díl	Nová škola	Fraus
0	nácvik čísel	
1	2 cm/1cm, 1 písmeno	1,8 cm, 1 řádek/0,6 cm, 1 řádek
2	1,6 cm, 1 písmeno/0,8 cm, 1 písmeno	1,8 cm, 1 řádek/0,6 cm, 1 řádek
3	1,4cm, 1 písmeno/0,7 cm 1 písmeno	1,8 cm, 1 řádek/0,6 cm, 1 řádek
4	1,4, cm 1 písmeno/0,7 cm 1 písmeno	1,8 cm, 1 řádek/0,6 cm, 1 řádek

Údaje jsou uváděny v centimetrech.

Písmena na konci řádku - pomoc pro leváky

Díl	Nová škola	Fraus
0	Ne	
1	Ano	Ano
2	Ano	Ano
3	Ano	Ano
4	Ano	Ano

Procvičování ve slabikách (kolik řádků)

Díl	Nová škola	Fraus
0		
1	Podle počtu naučených písmen	Podle počtu naučených písmen
2	Podle počtu naučených písmen	Podle počtu naučených písmen
3	Podle počtu naučených písmen	Podle počtu naučených písmen
4	Podle počtu naučených písmen	Podle počtu naučených písmen

Procvičování ve slovech (kolik řádků)

Díl	Nová škola	Fraus
0		
1	Podle počtu naučených písmen	Podle počtu naučených písmen
2	Podle počtu naučených písmen	Podle počtu naučených písmen
3	Podle počtu naučených písmen	Podle počtu naučených písmen
4	Podle počtu naučených písmen	Podle počtu naučených písmen

Využití obrázků

Díl	Nová škola	Fraus
0	Ano	
1	Ano	Ano
2	Ano	Ano
3	Ano	Ano
4	Ano	Ano

Nácvik čísel

Díl	Nová škola	Fraus
0	Ano	
1	Ne	Ano
2	Ne	Ne
3	Ne	Ano
4	Ne	Ne

Shodná slova v písankách pro nácvik

Díl	Nová škola	Fraus
0		
1	Ano	Ano
2	Ano	Ano
3	Ano	Ano
4	Ano	Ano

Přepis

Díl	Nová škola	Fraus
0		
1	Ano	Ano
2	Ano	Ano
3	Ano	Ano
4	Ano	Ano

Opis

Díl	Nová škola	Fraus
0	Ano	
1	Ano	Ano
2	Ano	Ano
3	Ano	Ano
4	Ano	Ano

* Cvičení jsou bez pomocných linek.

0 = u Nové školy - Písanka k Živé abecedě (nevázané písmo),

Moje první psaní - Uvolňovací cviky s říkadly

pro 1. ročník a Psaní číslic (jednotážné písmo); u Comenia Script - Kreslím tvary.

Příloha B: Ukázka rozhovoru – učitelka I

Výzkumník: Kolik let vyučujete na ZŠ?

Učitelka: Na základní škole vyučuji čtyři roky.

Výzkumník: Kolikrát jste učil/a 1. ročník?

Učitelka: První ročník jsem učila pouze jednou vloni, nyní jdeme do druhé třídy.

Výzkumník: Ve kterém ročníku vyučujete nyní?

Učitelka: Nyní druhá třída.

Výzkumník: Jaké písmo vyučujete?

Učitelka: Vyučuju Comenia Script.

Výzkumník: Kdy jste poprvé získal/a informace o písmu Comenia Script a dalších typech nevázaného písma od nakladatelství Fraus nebo Nová škola?

Učitelka: Když jsem nastupovala do první třídy, tak jsem si o prázdninách vyhledávala informace o tomto písmu, ale samozřejmě slyšela jsem o něm už předtím, ale více informací jsem si získávala před tím, než jsem nastoupila do první třídy.

Výzkumník: Učil/a jste žáky písmo Comenia Script nebo jiný druh nevázaného písma od nakladatelství Fraus nebo Nová škola?

Učitelka: Ano.

Výzkumník: Jaký je Váš názor na tři varianty nevázaného písma. Které variantě písma dáváte přednost a proč?

Učitelka: Asi to Comenia Script.

Výzkumník: Když se podíváte na různé druhy písanek, Comenia Script nebo i písanky jednotazného písma nebo nové písanky nevázaného písma. Jaký je váš názor na písanky pro 1. ročník? Se kterými se dětem bude lépe pracovat? A proč?

Učitelka: Já osobně bych dala přednost jednotaznému písmu od Nové školy.

Výzkumník: Zkuste vyjádřit negativa a pozitiva všech uvedených písanek pro první období základní školy.

Učitelka: (písanka od nakladatelství **Nová škola JP**) Jako pozitiva bych uvedla, že tam to písmo mají hezky předeepsané, můžou si ho ty žáci obtáhnout, že se začíná od

písmene a pak se teprve přechází ke slovům, je tu i písmo v tiskací formě, aby ho přepsali do toho jednotažného. A negativum (delší odmlčení) mě asi nic nenapadá. Líbí se mi, jak jsou ty písanky udělaný.

(písanka od nakladatelství **Nová škola nevázané písmo**) Nelíbí se mi, že to mají takhle rozdělený, že to není v jednom, že tady jednou ty písmena a pak píšou slova, později. Mě by to osobně nevyhovovalo, já bych to měla radši při jednom, to bych dala asi jako negativum. A pozitivum, jo, graficky je to udělaný hezky jsou tam obrázky, ty cviky k tomu uvolnění, jsou tam i básničky a je tam k tomu vždycky i motivace, to se mi třeba líbí.

(písanka od nakladatelství **Fraus JP**) Nelíbí se mi moc po grafický stránce, není to moc barevný, jsou tam černobílé obrázky, si myslím, že to není úplně pěkný pro ty děti a asi se mi líbí, že je to spojený se čtením, že je to jako integrovaný, integrovaná ta učebnice jak čtení tak psaní a že tam jsou úkoly navíc, že ty děti v tý písance jenom nepíšou, ale plní tam i různý jiný úkoly.

(písanka od nakladatelství **Svět Comenia Script**) Tak tady se mi nelíbí, že to je na šířku jakoby ten formát, kvůli tomu, že se tam to dítě nevejde dobře do lavice, když většinou seděj ve dvou, že jo, v lavici. I to otáčení není asi pro to dítě, většinou jsou všechny učebnice dělané na výšku, to dítě není zvyklé s tím pracovat a to si myslím, že působí problémy a jinak k tomu asi nemám jiné výhrady.

(písanka od nakladatelství **Fraus nevázané písmo**) Nelíbí se mi po tý grafický stránce, že tam jsou všude stejný obrázky v celý písance, není tam žádná změna pro to dítě, všude má nějakého papouška (smích), a jinak není tam nic barevnýho, je to černobílé prostě no. A nevím, co bych k tomu řekla, prostě moc se mi to nelíbí, asi bych s tím nechtěla pracovat.

Já osobně bych si vybrala jednotažné písmo, kdybych mohla a asi od té Nové školy.

Příloha C: Ukázka písanky nakladatelství Nová škola JP (2. třída)

28

I J

Ivane, Ivánku otevři čítanku.
Ireno, Irenko, najdi tam písmenko.

J j

I _____ *J* _____

J _____

Ji _____

Jva _____

Igor _____

J _____ *J* _____

J _____

J j _____

Jiri _____ *Jana* _____ *Julek* _____

Jakub _____ Ilona _____ Jana _____ Julek _____

 Říkanka: Jenda sedí pod jabloní, jablička až k němu voní.

29

Úkoly pro bystré děti
od sovy do písanky letí.

Kdo chce pomoci, děti?

Najdi ukrytá jména ve slovech:

REBARBORA _____ POHANKA _____

Vyber slova, která v sobě ukrývají slovo hrad :

hradby, hrábě, ohrada, ohroží, vinohrad, hřeben

Výřeš rébusy:

 NÝ _____ ÁK _____

 V O _____ NÁ KA _____

 TRU KA _____ RY KA _____

Piš slova, která znamenají opak:

velký _____ bohatý _____

měkký _____ pomalý _____

studený _____ hloupý _____

rovný _____ hlučný _____

Príslovi: S chutí do toho a půl je hotovo.

Příloha D: Ukázka písanky nakladatelství Nová škola JP (3. třída)

12

Lesní plody a houby:

borůvka

malina

ostružina

jablka

hřib dubák

hřib

hřib obecný _____

suchohřib babka _____

suchohřib hnědý _____

bedla jedlá _____

liška _____

muchomůrka tygrovaná _____ muchomůrka červená _____ *Jedovaté houby*

závojenka olovová _____ muchomůrka zelená _____

Panenko v červeném šátku hová si pod keřem v chládku. (opovrpt)

13

Lesní stromy:

borovice

bříza _____

buk _____

dub _____

habr _____

jasan _____

javor _____

jedle _____

lipa _____

modřín _____

smrk

Vypiš názvy stromů, které poznáš:

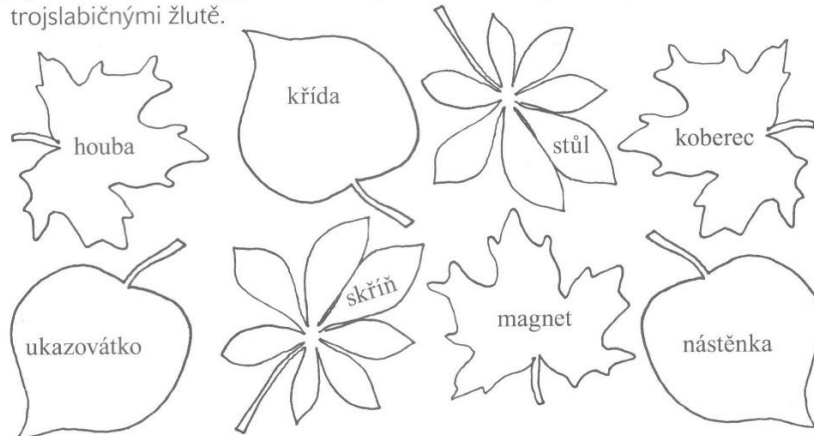
Zajímavost: Lipa malolistá se může dožít 1000 let.

Příloha E: Ukázka písanky nakladatelství Fraus JP (2. třída)

3 Rozděľ slova na slabiky svislou čarou.

KA|MA|RÁD TELEVIZE DRUŽINA
 STŮL PERO ZAHRA DA
 VÝLET ROK TABULE
 ŘEDITEL KLAVÍR TĚLOCVIČNA

4 Vybarvi listy se slovy jednoslabičnými zeleně, dvojslabičnými oranžově, trojslabičnými žlutě.

Kolik slabik má slovo na nevybarveném listu?

5 Podle pořadí čísel slož z písmen čtyři slova a zapiš je na linky.

R	O	Ý	D	E	N	B	D
4	2	5	1	7	8	3	6

L	A	H	E	N	D	S	N	O	A	U
5	2	4	6	1	7	3	9	10	8	11

8 Doplň i, í, y, ý.

dešt____vé dn____, deset ch____b, hř____bky
v koš____ku, čt____ři klouzk____, smažen____ce,
dřevěn____žebř____k, slan____koláč, had____kůže,
vyr____pnuté drn____, okopáván____kapust____,
hrabán____list____, ptač____hn____zdo, hlad____na
řek____, č____perné dět____, tř____metr____,
dozrávaj____c____ořech____, svěž____větr____k

9 Podtrhni místa v textu, která se liší od textu v učebnici na straně 34, ale do učebnice se nedívěj.

V úterý měla svátek Bětka. Přinesla umělohmotnou krabici. Během velké přestávky nabídla každému dvě lízátka.

Zdeněk prostrčil ruku dovnitř a vzal si, co se vešlo do dlaně. Ale ruku nemohl vytáhnout! „Mám uvězněnou ruku,“ volal po třídě. Děti běžely pro paní učitelku. Ta uviděla ve Zdeňkově dlani šest lízátek.

Bez učebnice jsem našel (našla) _____ odlišnost _____.

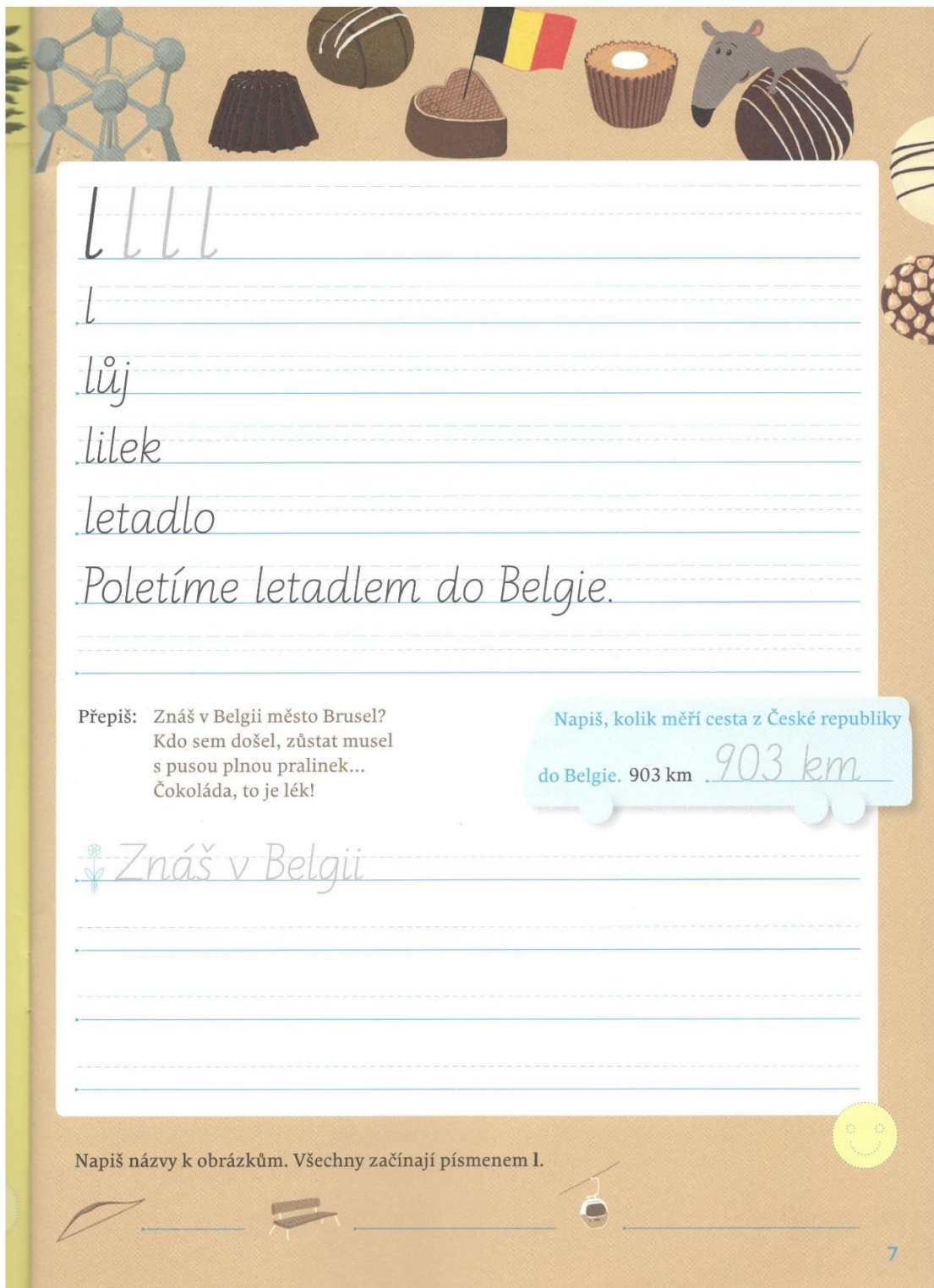
Teď své opravy porovnej s učebnicí.

Po nahlédnutí do učebnice jsem našel (našla) další _____ odlišnost _____.

Vyznač slabičnou a hláskovou stavbu slova **uvězněnou**.

u v ě z n ě n o u

Příloha G: Ukázka písanky nakladatelství Svět (2. třída)

LLLLL

L

lůj

lilek

letadlo

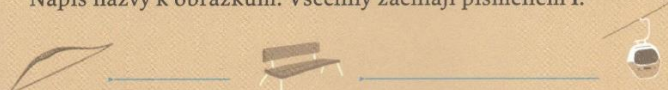
Poletíme letadlem do Belgie.

Přepiš: Znáš v Belgii město Brusel?
Kdo sem došel, zůstat musel
s pusou plnou pralinek...
Čokoláda, to je lék!

Napiš, kolik měří cesta z České republiky
do Belgie. 903 km 903 km

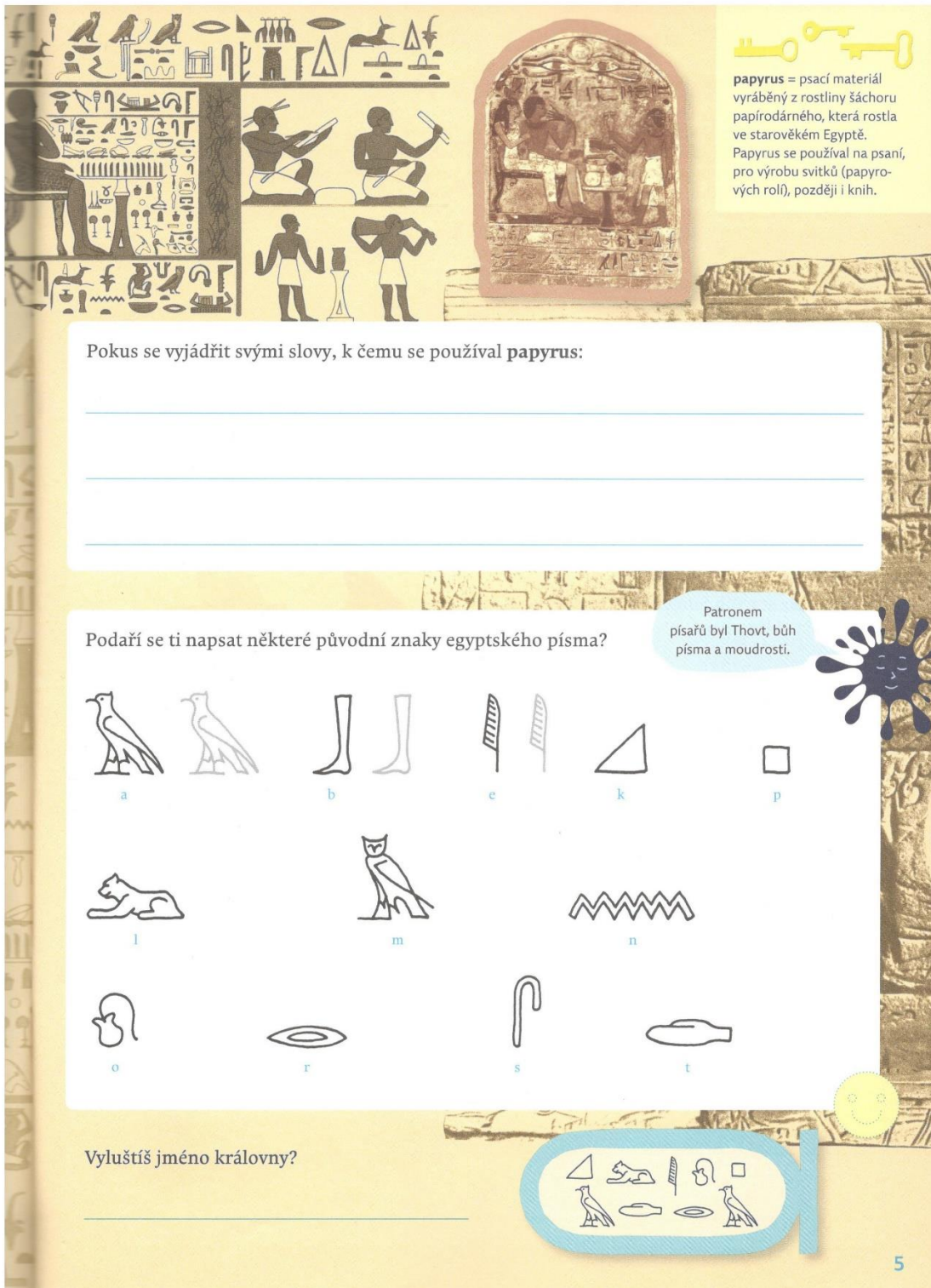
✿ Znáš v Belgii

Napiš názvy k obrázkům. Všechny začínají písmenem L.

7

Příloha H: Ukázka písanky nakladatelství Svět (3. třída)

papyrus = psací materiál vyráběný z rostliny šáchoru papírodárného, která roste ve starověkém Egyptě. Papyrus se používal na psaní, pro výrobu svítek (papyrových rolí), později i knih.

Pokus se vyjádřit svými slovy, k čemu se používal **papyrus**:

Patronem písařů byl Thovt, bůh písma a moudrosti.

Podarí se ti napsat některé původní znaky egyptského písma?

a   b   e   k   p

l m n

o r s t

Vyluštíš jméno královny?

5

Příloha I: Ukázka písanky nakladatelství Nová škola Píšeme tiskacím písmem (2. třída)

<p>I I IVA J J JAN </p> <p>Irena Iva</p> <p><i>Přečti jména a napiš je tiskacím písmem.</i></p> <p>Irena Iva</p> <p>J J</p> <p><i>Přečti slabiky a napiš je tiskacím písmem.</i></p> <p>je ja jí</p> <p>ju ja jo</p> <p>Jan Jiří</p> <p>Jára Jola</p> <p><i>Voláme na něj Honzíku. Jaké jméno má v kalendáři?</i></p> <p>28 (uof)</p>	<p>H H K K </p> <p>Hela</p> <p><i>Přečti jména a napiš je tiskacím písmem.</i></p> <p>Hana Heda</p> <p>K K</p> <p>Karel</p> <p><i>Přečti jména a napiš je tiskacím písmem.</i></p> <p>Kuba Kája</p> <p><i>Presmýčky - jména:</i></p> <p>KUBJA NALOJ</p> <p>MILKA KAHAN</p> <p><i>Co má Karel na začátku, Viktor uprostřed a Čeněk na konci?</i></p> <p>29 (pismo K)</p>
--	---

Příloha J: Tabulka pro počet opakování nácviku nových písmen

Písmena	Jednotažné písmo		Nevázané písmo		
	počet písmen				
	NŠ	F	NŠ	F	Svět - CS
A	21	14	32	16	25
B	21	27	24	12	26
C	18	17	18	10	18
Č	15	10	15	10	8
D	25	18	24	10	18
Ď	0	9	0	9	10
E	20	26	23	22	25
F	24	11	24	13	25
G	24	16	16	10	18
H	16	15	25	10	18
CH	8	16	8	5	10
I	26	26	48	36	46
J	18	16	20	16	32
K	11	16	26	11	21
L	12	26	26	14	26
M	9	15	17	8	13
N	9	19	13	10	18
Ň	0	7	0	9	10
O	29	26	41	16	18
P	22	22	26	13	26
Q	0	10	0	9	7
R	14	17	22	12	25
Ř	11	16	20	12	11
S	25	30	39	14	26
Š	19	21	19	14	11
T	25	8	11	10	18
Ť	0	7	0	10	10
U	9	16	33	16	25
V	16	20	20	10	18
W	0	9	0	6	4
X	0	9	0	10	7
Y	14	15	15	18	0
Z	12	18	19	10	18
Ž	22	12	11	10	8

Písmena	Jednotažné písmo		Nevázané písmo		
	počet písmen				
	NŠ	F	NŠ	F	Svět - CS
a	22	28	23	30	52
b	20	19	25	20	24
c	13	15	15	24	24
č	18	11	17	24	10
d	15	22	19	20	23
d'	0	8	11	22	12
e	25	27	30	34	56
f	26	13	21	27	24
g	20	13	14	24	23
h	20	12	23	20	23
ch	5	7	4	12	13
i	27	37	47	46	80
j	20	24	26	36	33
k	9	12	29	22	25
l	19	30	62	36	36
m	14	22	13	14	18
n	4	26	27	18	23
ň	0	6	13	20	12
o	40	29	47	36	42
p	20	21	40	22	26
q	0	11	0	24	9
r	18	16	19	24	28
ř	10	20	14	24	13
s	21	39	33	28	29
š	14	21	28	28	13
t	10	24	32	28	40
t'	0	7	15	28	14
u	22	21	42	28	32
v	11	20	18	24	25
w	0	9	0	14	6
x	0	10	0	28	9
y	13	19	29	34	23
z	18	16	17	24	24
ž	13	12	16	24	11